

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ԱՐԿԱՐՕՐԹԱՆ

Ե Ա Ն Ի

ՊԵՏԱԿՆԻ ԱՐԿԱՐՕՐԹԱՆԻ

ԻՐԱՆԻ ԱՆՈՒՄՆԵՆ ԲԵՆԻՊԵՐԵՆԻՆ

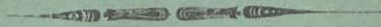
ԱԼԵՅԱՆԻ ԱՆՈՒՄՆԵՆ

ՊԵՏԱԿՆԻ ԱՐԿԱՐՕՐԹԱՆԻ ԱՆՈՒՄՆԵՆ

Ի ԲԵՆԻՊԵՐԵՆԻՆ

ԲՈՒՄՆԵՆ ԱՆՈՒՄՆԵՆ

ՊԵՏԱԿՆԻ

ՊԵՏԱԿՆԻ

Ի ԲԵՆԻՊԵՐԵՆԻՆ

ԱՐԷՎՐՈՐԸՆ

Ե Ա Ն Ի

ՊԵՏԵՐՍԻ ԱՊՍՏՈՍՏՈՒԹՅԱՆ

ԷԲՐԱՆԵՆԻ ՄԵՒԹԱՐԵԱՆ ԲԵՆԵՎՈՂԵՐԻՆԵՆ

ԱԼԵՅԱՆԻ ՄԻՒՅԻՐԻՐԻՆԵՆ

ԶԻՆՈՒՐԸ ԿԵՂԵՆ ՇԻՔՎԱԼԻՐԻՆԵՆ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆԻ

Թ Ա Ք Ս Ի Լ Ի Ի Պ Է Յ Ա Ն Ի Զ Ո Ւ Ն

ԲՕՄԸ ՏԻՎԱԼԻՐԻՆԵՆ, ԹԱԳՏԻՄ ՕԼՈՒՆԵՆ

ՊԻՐ ԲԷՍԵԼԷ

ԼԻՍԵՆԸ ԹԱԼԻՆԵՆԻՏԻՆԵՆ ԹԷՐՂԻՄԷ ԻՅԼԷՏԻ

Պ Ա Հ Ր Ի Է Պ Ա Շ Թ Է Ր Ճ Ի Ի Մ Ա Ն Ը

Յ. ՎԱՐԴԱՆԵՆԵՆ

Պ Է Յ Օ Պ Է Ն Ի

Հ. ՔԵՅՕԼՈՒՆԵՆ ԹԱՊՈՒՆԵՆԻՍԻՆԵՆ

- 1853

781K2

(794-42-1)

117 86

Սուրբ՝ ազար Մխիթարեանը Նեափեյե գրքնսն պէմ ինսպրնն ու մեր-
Նեպէ շիրտնից գալնի սըննսրնս սեպէպը կիվը իշոյո՝ ՍԻՄՈՐԻՈՒ
քնսն ին սարոյ օլոննաշ օլնսնից, մեքնոմի ճիմիցէ մսնմ օլնոգ ինից
պոս արեքս արքիգալնը Նսմից իցն Նսսնննսրնսն Նեքնիմի օլոնսրսգ
պսսը միմսսսմը կսսնիցն Նսսոյ ին նեշը գրքննրոյր :

Ի Ե Ր Ա Ի Ի Կ Ե Ի

Մ Ե Մ Օ Ր Ի Ա

Թեթևան պերիւ ճէպպարւէր հիւքիւմէթինէ փայիմալ օլան հէր պիր միլէթէ վագի օլտուղու միսիւիւ , Սիւլէթը Լչրմէնիյան տախի էվայիտէ զապթ վէ Թասարուֆու էճնէպիէյէ կիրիֆթար օլտուղտա , աչար ազար ասարը Թէրպիէյի ասիէսինտէն , վէ նուրու իմիւ իրֆանընտէն մահրում օլարագ ապա իւ էճուստընտան մալիք օլտուղու միրասըն էհսէն վէ էչրէֆի օլան ումուրու տինիյէսի տախի նօգսանտէն ազատէ օլամայրպ պունուն իէ պէրապէր բուհպան կիւրիւհիւ տիւչարը սէֆալէթ օլարագ , ճահիլ իւ նասուն պիր գաչ նուֆուստան իպարէթ օլանէր տախի , տինտարան գալպէրինտէ կաթողիկէ ուղղախաուլըը աչգ իւ աէվինին վէգայէ իւ մուհաֆազարնա քիֆայէթ իտէմէվէր իտի . Լչոին այնընտա օլան բուհպանիէր տախի , շարգ Թէրաֆիւրինտէ պուլունտուգլարը բուհանի խըվմէթլէրտէ քէմուլ ճահա իւ զայրէթ իպրազ էյլէմիչլէր իտէ տէ , Թալմէրինին Թարզ իւ շէքինտէն տաչը գաթիա պիր սէմէրէ հասը օլամայրպ , եանի լեսանը Լչրմէնիյէ , վէ միլէթին ուսուլու գատիմէսինէ վէ ային իւ ագայիտինէ , վէ ան պէ ան զուհուրա կէլիչ օլան խաթալէրէ վազըֆ վէ աչնա օլմաստըզլարընտան , միւչահատէ իթտիքլէրի ուլըունտուգլարըն տէֆ իւ իզալէսի զըմնընտա օ զէվաթը քէրամ վաճիպիէ զիմմէթլէրի օլտուղու վէճհիլէ Լչրմէնի միլէթինին իգրար ու իթիրաֆը հազըրէսինի վէ նիզամաթը վագասարնը Թէֆթիչ իւ Թէճէսսիւս իտէճէք եէրտէ , մուխաթարաւու պիր իկթիաթէ զահիպ օլարագ , միլէթին գատիմի այինլէ-

րինի թէպօսիւ, վէ հեման թէքմիլէն Ղաթին այնընա թահվիլ իթմէկի թէճվիլ իթմիշ իաիլէր. Պու ուսուլ իլէ (քի զաթէն ճուտեօրտիւնճիւ Տեննեդիկտոս Սրբազան քահանայապետ տախի մախսուս պիր կոնդակ իլէ դատապարտել իթմիշ տիր), Լչրմէնիլէրին գայլինի քէնաիլէրինէ ճէլլ վէ ճէլլ իսէճէք եէրտէ մահզա միլէթին գայլ ու խաթրրնա թօլուճմուշ օլտուգլարրնտան, իլէրիւտէ միւճիպի էլէմ վէ թէտսիւֆ օլաճագ պուճա իխթիլաֆաթ վէ թէտայլիլթաթէ, վէ միլէթին էքսէրիէթինին ուղղափառլէր հազգընտա Պապր ալիէ օլան տայիմի շէքվա վէ տավալէրինէ վէսիլէ օլմուշար տրր.

Իհզալիք սայրր պազը ըահիլլէրին ճահտիլ իգտամիլլէ տախի պիրտէմէրէ հասըլ օլտմայրլ, պուճարտա կէրէք Տրօբակնտա մէքթէպլէրինտէ վէ կէրէք էմալիլ օլան մահալլէրտէ թահսիլիլ իլմիլ թէրպիլիլ իթմիշլէր իսէ տէ, օլ էմաստէ հօճալարը միլլէթտէն օլմատրղընտան պուճար տախի լիսանը Լչրմէնիլ վէ ումուրու միլլէթէ վազըֆ վէ աշնա օլմատրղլարրնտան, սէլէֆլէրի օլան միտիճարլէրին թէտպիրի սայրէսինտէն տրչարը չըգամայրլ ուղղափառլարը Ղաթին լիսանը իսթիլահաթընը իսթիմալ իթմէլէ տախի մէճպուր իլլէմիշ տիրլէր, նիճէ քի օլ էմաստէ զալիլ վէ զալաթ ըսթըլաճաթ իլէ թապ օլուճան Լչրմէնիլէ քիթապարտան տախի պէյան վէ պան օլուր.

(Յ) եէտինճի տէհրին նիհայէթինէ սօղրու, Մնատօլուտա քէային Սիվա պէլտէսինտէ Սիսիթար վէլէտի Պետրոս տիւննայա կէլտի. Ղիլան չաղընտա իպրազ իլլէտիկի մէյան իլ իսթիտատը թապիլի վէ տինտարիսինէ չէշմը տրղգաթլէ նապար իտէն քիմնէ, միլլէթինին թէճտիտի ումուրու ախլաղիլի վէ մէզէպիլլէսինէ պիր ալէթ օլաճաղընը գօլայճա Ֆէրդ վէ Ֆէհմ իտէպիլիլիտի. Մումայիլէյհ քիւլէք էաշնտա թարիղի ըուհպանիլթէ տուխուլ իլէ, քիլլէտիլ շէրիֆէ Ֆայտէլի պիր գուլ օլմագ էմէլ վէ արղըսինի թասաիգ իլլէտի. Վէ իպթիտատէ Լչրմէնի վարդապետլէրինէ շակիրտլէք իտիւպ, պատէհու անլէրտէն մուֆարազէթ իտէրէք Հայէպ պէլտէսինտէ թէտաիւֆ իթտիկի յիտուսեան (ճիզլիլթ) վիտերլէրին մայէթինէ տախիլ, վէ Տօմա քիլլասար ճշմարտութիւնլարընը անլէրտէն կէրէլի կիպի տէրինճէ թալիմ վէ

Թահսիւ իյլէտի : Քահանայք կարգընը ալըր արմաղ , ուղղախառ տինէ ապիմ մէնՖասթ հասըլ իտերէք , Սթանպօլտա վէ մահալը տայերէտէ Էրմէնիլէրէ վ'աղ վէրմէյէ պաշտար : Վէ միլէթինին միհնէթ իւ աղապը վէմանիէսինի կէօրէրէք , յիտուսեան կարգընա կերմէյի միւրատ իթտի իսէ տէ օ վիտերլէր միւճէրրէտ ինճամնթը իլահէյէ թէշվիգաթը իլէ Սխիթարըն իլէրիւտէ մալք օլաճաղը գատերըր ալայը Ֆէհմ վէ քէշֆ իտերէք , վէթանընտա գալտըղը հալտէ տին իւ մեղհէպէ տահա ճէսիմ իըրզմէթ իտէպիլէճէկինի քէնտիսինէ թէֆհիմ իտերէք , պու նիյէթինտէն Ֆարիղ իյլէտիւ լէր :

Իմտի կէօղիւ էօնիւնտէ օլան բուհանի մահսուլուն ճէսամէթիւ նի կէօրիւպ , քէնտինէ մուալէնէթ իթմէք իւղիւ րէֆիգ քէյտա իթմէկէ տախի ճահա իյլէտի : Վէ օլ էսնտաէ Տրօբաղանտանըն իւք շակիրտէրինտէն օլան Առաքելեան Խաչատուր վարդապետին իմ իւ Ֆաղիլէթի շէօհրէթիլէ շայտթէ օլտուղու Ֆէվգ էլ ա տէ շան իւ շէրէֆինի իլթմաիքտէ , Ասիթանէյէ կէլիւպ , Էրմէնի Քիլիսէսինին խայրը իլիւն , պիր առաքելեան մեմուրար միաբանութիւնու իհտաս իթմէք էֆքերարնտա օլտուղունու մու մայիլէյէ պէյան իտուպ պու իշէ պաշ օլմարընը վէ իւք սշակերա քէնտինէ գապույ իթմսինի տէ նիյաղ իյլէտի : Պու միսիլիւ սիր ումուրուն միւշքիւլաթընը Խաչատուր վարդապետ հիսս իտերէք իւղէրինէ ալամար իտէ տէ , Սխիթարըն քէմալը ճահա իւ զայրէթինտէն նէշաթ իթտիկինի պիլէրէք մէտհ իւ սէնա իտիւպ , քարուղութիւն իըրզմէթինտէ տախի Սխիթարտան այրընտար :

Սխիթարըն պու մաղսէտի , միւճէրրէտ Հաղգ թէրաֆընտան տօղու քէնտի գալպինէ ինճամ օլմուշ օլտուղունա , թահամնիլի կիւղարը օլան պունճա միհնէթ իւ մէշաղգաթ իլէ պերապէր պու իմթինա տախի տէլալէթ իտեր , չիւնքի էսրարը հիքմէթը րէպպանիյէ իլէ զուհուրա կէլէն վուգուաթըն նշանի մախտուսէտի , քիմնէնին իմտատ իւ մուալէնէթինէ միւհթաճ օլմարսյագ իլին քէնտի քէնտինէ պաշա չըգմասրարը :

Իմտի , նէ պու իլին շան իւ շէօհրէթինի հիպա իթտիկի քիմնէլէրտէն րէտ օլտուղունտան , նէ զահմէթիւ էօլճուլուգլարտա տիւշար օլտուղու խասթէլիլիլէրտէն , նէ տէ միլէթի թէրա

Ֆրնտան վէ խուսուտիյլէ Սթանպօլուէն հերձուածող Պատրիարքը վաստթարըյա զուհուրա կէլէն հալածու մարտան գալպի գըրըմայրա, հէր տիւրըն էնկէլիւ միւշքիւլաթէ զալիպ կէլէ ճէք պիր սէպաթլէ մագսէտինին հուսուլինէ տէվամ իյլէտի . Վէ հէնիւզ ճիւզիեաթ մագուլէսինտէն օլան շակիրալէրինի էթրաֆընա ճէմ իտիւպ վէ առաքելու թիւն քիւրսիսինի տահա ըահէթ պիր մահալէ թ'պտիյ իթմէկէ լուզում կէօրիւնտիւկիւնիւ գալի վէ էօզը գապուլ իթմէզ տէլիլէր իլէ մէյտանէ գօյուպ, օլ էննատէ Վէնէտիկ ճոււհուրուսունն թահթը հիւքիւմէթինտէ պուլունան Սօրա էյայլէթինտէ քիւյին Սթոն շէհրինէ նագլ օլունմասընը թէնսիպ իյլէտի վէ էզ ճանիւտիլ թէվէճճիւհիւ ինայէթը պալիյէ գալպի գուվիլէթ իտէրէք ճիւմլէսի պիրլէքատ օ մահալէ պիլմէթ իյլէտիլէր . ()րատա պուլունան Վէնէտիկ մուրախիւսալարը , պու առաքելական մէմուրլարը տէվլէթը ()ամանիէ բայար մագամընտա թութատուգյարը հայտէ տախի , էմնալի նատիր օլան պիր այլճէնապրգյա , հէր նէվի իմտատ ու իանէյի տիրիղ իթմէտիլէր , վէ օլ վէճհիլէ ճիւզի պիր միւտէթտէ պին տիւրըն միհնէթ իւ մէշագգաթ չէքիլէրէք , Վիլիսէ իլէ պերապէր Սանասթըրըն պինասը խիթամէ ըէսիտէ , վէ տինտարլարըն հէր նէվի փէշքէչլէրի իլէ թէճհիլ իւ թէզիէն գըընար . ()պիրինճի կլեմէս Սրբազան փաի հազըթթլէրի տախի , ուղղախառ վարդապետութիւն նէշըրինէ մէմուր , վէ սուրբ Բենեդիկտոս գանունու միւճիպինճէթէյիս օլան իշ պու թարիգաթը ճէտիտէյի թասաիգ իտուպ քէյֆիէթէ պու վէճհիլէ , հիւսնիւ նէթիճէ վէ խիթամ պուլսուրտու .

Իշթէ Եյումէնի ճէօմասթընըն խաթա իւ ճէհայլէթտէն խէլաս օլմասը միւրատըր իլահիտէն պուլունմագ հասէպիլլէ , պու խուսուտու վիճուտէ կէլիպ , ալ վագըթ զարֆընտա սէմէրէյի խայրիէսի տախի միւշալէտէ օլունտու . Սիխթարըն շայիրալէրի կէրէք Սիթիթանէտէ , վէ կէրէք ախէր մահալէրտէ ուղղափառլըզ նուրունն նէշիլինէ միւէստէր օլուպ , թէրաֆ թէրաֆ համո իւսէնա վէ շիւքրանիէթ իչիւն ահալիտէն վարիտ օլան թէչէքքիւրնամլէր , պու պապտէ օլան հիւսնիւ մուվլաֆֆագ իլէթլէրինի իսպաթ վէ թասաիգ իյլէմիշտիր , Վէ պու սէմէրէ կէրէք մէր-

գումանքն ճահատ իւ իգտամը , կերէք ուստալարընըն ըուհու հիւրմէթի վէ կերէք քարոզութիւնլարընտա գուլանտոզլարը ուստուլ կերէքեաթիլլէ հուսուլէ կելմիշ իաի :

Երմէնիսթան էհալիսի միւստէթը մէտիտէ հերետիկոսլարըն խաթալարընա միւսլթէլա օլուպ պալատէ գէքրի կէչտիկի վէճհիլէ , տիւչար օլտուգլարը սէֆալէթ եիւպիւնտէն իֆրաթ մէրթէպէ ճէհալէթ բէնչէսինէ տախի կիրիֆթար օլմուշ օլտուգլարընտան , հեր շէյէ գօլայճա ագըլարը եէր իթմէյիւպ իսկեաթ տախի գաւպուլ իտէմէգլէրիտի : Պու սէպէպտէն նաշի , պու Աւետարան մէմուրլարը , եալընըզ ուղլախաուլըզ ճշմարտութիւնլարընա մուղայիր օլան վարդապետութիւնլարը , վէ անլէրէ միւթապիզ օլան ծէպլէրի թէրք իթտիլմէկէ գանաաթ իտիւպ , ալթ թէրաֆընըն , եանի գապա ճէօմնաթըն ճանրկէօնիւլտէն եաբըշմըշ օլտուղու ծէպլէր տտէթլէր վէ նիզամլարտան հատտը զաթընտա դատապարտութիւնա շայան օլմայանլարըն իպգասընա միւսաստէ իտէկելմիշլէրիտի : Պու խուսուսա իպթիտատէն քէմալը տըզգաթ վէ պասիրէթ լազըմ կէլուր , չիւնքի պէտխահլար Մխիթարեան միաբանութիւնուլ իֆթիրա իլէ հալաճեւլ իթմէք իչիւն էօթէտէն պերիւ վէ շիմաիյէտէք պունու քէնտիլէրինէ այլթը աստալէթ իթթիխազ իթմիշ վէ իթմէքտէ տիրլէր :

Վէ վագաա օ էսնատէն պերիւ Մխիթարըն թալէպէլէրի հագգընտա , հերձուածողլարա արգա վէրէյօրլար տէյի Տրօբականտա սուրք ժողովքուհա շէքվալէր օլունուպ , հաթաա 1714 սէնէսի միսիօնարլարընտան պիրինին եանի իամի բէսմիլլէ Հ . Աղլանըն հագգընտա տախի իշթիքիտա օլունուպ Ասիթանէտէն Տօմայա չազըրուտը : Պու զաթըն այլէյհինէ օլան շէքվալէրի սուրք ժողովք թէճէս սիւս իտիւպ իհթիմամը թամալ իլէ ըույթ իլլէտիքտէն սօզրա ասըլըզ օլտուղունու աղնայարագ կերէք Մխիթարը վէ կերէք թալէպէլէրինի շէքվատէն ազատ իտիւպ սալը վէրտիլէր . նասը քի պու անէտէք տիլանը մէզպուր տէֆթէրիտանէսինտէ հըֆզ օլուհան սէնէտիլէ տախի մուայէտէն օլուր :

Պու էսնատէ Վէնէտիկ ճոււհուրուհուհն իասալը գապիսի օլան տէվէթը ()սմանիյէ Մօրայը ասքէրլէ իսթիլա վէ ազ վագըթ զարֆընտա զապթ իտէրէք Սօթօն շէհրինի տախի ախզ վէ իհրազ իթ

միշտ օլտուգլարընտան Մխիթարըն ճէտիտ մանասթըրը տախի խա-
րապ իւ թիւրապ օլտու . Մնճագ Հագթալա հագըէթլէրինին Սը-
խիթար գուլու հագգընտա օլան հիմնյէթը ճէլլէսի պու սըրատա
տախի աչքեար պիր հիքմէթիյէ պէյան օլտու նիչնն քի Մօրայը
Ֆէթհ իտէնլէր Ստանպուլաքի հերձուածող Նըմէնիլէրին թահրէքի
իւզըն քէնտիսինի գաթլ իթմէք միւրատըլա արամագտա էքէն
քէնտիսի վէ թալէպէլէրի էլէ կէչմէյէրէք գուրթուլուպ Ֆագաթ
չըր չըպլագ վէ հէր պիր շէյէ գարուրէթ վէ ինթիաճլէրի օլա-
րագ Վէնէտիկէ Ֆիրար իթտիլէր . Պու աղիզ գարիպլէր եէրլէրինի
տէյիչտիրտիլէր իսէ տէ պահթ իւ նիյէթլէրինի թէպտիլ իթմէ-
տիլէր . Վէ Վէնէտիկ ճուււհուրու պոււկարը քէմալը իլթիֆաթ իլէ
գապուլ իտուպ իֆրաթ քէրամէթ վէ գարիպէրվէրլէքլէ պէլտէ-
յէ եագըն սուրը Ղազար ատասընտա սաքին օլմնլէրինէ միւսաստէ
էլլէտի . Վէ ազ վագըթ գարֆընտա Մթօնտաքինտէն այա պիր
մանասթըր տախի պուրատա մէյտանն կէլիպ պու մէրքէզը ճէտի-
տէ պիր թէրաֆտան եէնի թալէպէլէր կէլէրէք պիր թէրաֆտան
տախի շարգ ահալիսինէ լաէնգաթի տին առաքեալլարը կէճնտէ-
րիլէրտի քի վաֆիր իմղալէր իլէ մուհարրէր պէճիտ վէ միւսթա-
աճէլ մէքթիւպլէր իլէ տալլէթ օլունուրարըտը .

Մխիթարըն պու վէճհիլէ իսթիֆատէ իյլէմէսի հագգընա եէ-
նի պաչտան հագարէթ տալլէթ իտուպ Րօմա սուրը Մթոուու-
նա թէքրար շէքլալէր եագըլըր . Մխիթար տախի թէքրար թէպ-
րիյէի զիմմէթի պապընտա լայիհէլէր եագըպ օն պիրինճի կղէմէս
սըբաղան փտիրըն խաքիբայինէ պիննէֆա թագտիմ իյլէտի վէ պու
խուսուս իչիւն միւսթագիլ պիր գարտինալ մէճիսի թային օլու-
նարագ 1718 սեպտեմբերին եիրմիալթընճը կիւնիւ թասթիր օլան
սիճիլ իլէ Մխիթարեանլար եինն փաքա չըգըպ շարգ միսիճնարը-
զը խըզմէթլէրինտէ տախի իպգա օլունտուլար . (Օլիյրտէ պի-
րինճի սէնէտէ նագար պուլլուլա¹) .

Վաթոյիկլէրին հերձուածողլար իլէ օլան էիսթիլաթլարը (հագըր-
գակցութիւնլարը) պապընտա ուղղափառ Նըմէնիլէր իլէ յատին
միսիճնարլէրի պէյնիտէ զուհուրա կէլէն մէսէլէյէ ճէննէթ ա-
չէան միւշարալէյհ սըբաղան փափա հագըէթլէրինին օլէսնատէ
պիր հիւսնիւ նէթիճէ վէրմէք միւրատըր օլուպ ատասը մատտէ

հերձուածող Պատրիարքը հիւքիւմէթի այթընտա պուլունան գաթուիկէր Սկրտութիւն խորհուրդունու վէ Պսակ վէ Թաղումաւընը անկէրէ իճրա իթտիրէրէք Պատրիարքըն բուհանի հիւքիւմէթի այթընտա գալմայէրի վէ պու սէպէպէր իլէ հերձուածողընըն Բիլիսէլէրինէ կիթմէլէրի գանունճա միւմքին օլպիլերմի մէսէլէսի իտի : Սխիթար վէ խաչատուր վարդապետ պիլ իթթիֆագ , գաթուիկէրի պերպատ վէ խարապ իտիճի պիր հալաճուման գուրթարմագ իչին բույի ըիզա կէօսթէրտիլէր վէ անլէրին պու էֆքեարը պու խուսուս իչին մախուս թային օլունան գարտինալ մէճիլսինինտէ “ Շիմտիլէք պու մատտէյի հէյէթը ասլէսինտէ պրագմագ լազըմ կէլէր ” տէյի գարար վէրմէսիյլէ տախի թաստիգ օլունտու : () վագըթ (շէօյլէ տէյէլմ) իչպու սուլէ էֆքեարընա միւտահէնէ իսմի թագըտը , վէ շիմտիյէտէք պունա պէօյիւք գայթակղութիւնա վէսիլէ օլաճագ պիր շէյտիր տէյէնլէրտէ էքսիք տէյիլտիլլէր : Անճաք պու կիւնքի կիւն քէյֆիէթ պաշգա սիւրէթէ կիրմիչ օլտուղունտան , պու թէտպիրէ տէ իհթիաճ գալմամըչտըր : Վէ հաթտա պասպը ալի մարիֆէթիլլէ գաթուիկէր քէնտի պաշարընա օլուպ սէրպէսթճէ իճրայը ային իթմէյէ բուխասթարը օլպըտան պէրիւ , հերձուածողընըն իլէ մէզհէպ մատտէսինտէ հաղորդակցութիւն իթմէ կէ յուզըմ գալմատըղընտան , պէօյլէ պիր իթթիլաթտա վուգու պուլմամըչտըր :

Հիւքմիւր գաթի օլան պէօյլէ պիր գարարտան սօղրա տախի , կէրէք պազը լատիլլէր վէ կէրէք թէրաֆտարընը , Սխիթարեանլար եինէ հերձուածողարէ մէյիլի տիրլէր տէյի շէքվա իթմէտէն խալլ օլմատըլար : Վէ Սխիթարեանլարըն ալէյհինտէ կէզէնկէրին պու հարաքէթլէրի իլէ նիյէթլէրինինտէ նէ օլտուղու աչէքեար օլտու : Անճագ Սխիթար պունկարա ամէլաթ սիւհաչը ճէվապը իլէ , զալէպէ իտիւպ , գրաբար վէ աշխարհաբար լիսանլէրինտէ պիրլէր Բըրիստոնէական վագապետութիւն պաստըրարագ , Հոլմմայ քիլիսէսի վարդապետութիւնունու աչէքեարէ թալիմ իտէր իտի : Վէ Սատութէոս Ալէտարանընըն մէկնութիւնունու պաստըրըպ , կէրէք Բըրիստոսուն իքի բնութիւնու վէ կէրէք սրբազան Փափըն ըրասէթը ումու միէսի պապընտա , հերձուածողարըն հերետիկապու գլարընը ճէրհէյլէտի :

Ինչպէք յատին քիլես սինին մագալու լի օլան շերմեռանդ տուա քիթապլէրինի երմէնիճէյէ թէրճիւմէ իյլէտի, վէ պիրատ պիր Աստուածաշունչ քիթապը պատրորըպ, պիր նուսխասընը ըն սեօրտիւնճի Բինեդիկտոս սրբազան Փափա հետիյէ կեճնտերտիյինտէ Փափայը միւշարայէյին հիւսնիւ թէվէճճիւհ վէ մէտհիւ սէնասը իլէ միւշէրէՖ օլմուշտուր: (Օլիյրտէ իքիւնճի սէնէտէ նաւար պույրուլա²):

Վյանքըն միւէստէսի օլտուղու էճիլտէն, պու քիթապլար Միւթարըն իամիյլէ պասըմըշար իստէտէ, պոււնլարտա օլտուքճա շաւկիրտէրինին տախի էմէյի պուլունուրտու:

Համթաա մերուճան, Փիլիսոփայութիւն, Աստուածաբանութիւն մէսէլէլէրի թալմիյիլէ հէր զէնտ մշղուլ: օլտուգասն մնասա, Նշրմէնիթմանըն իմիւ քիթապէթ վէ թէվարիխ ասարլարընա տախի քէսպը վուգուՖ իտէրլէր իտի, վէ Միւթարըն նէ ճէսիմ թէասլուրէրի օլտուղու հերետիկապուք վէմիւնէ վահիպ օլանլէր իէ, պու իքի պէցիւք վէ գուվէթիւ տիլլէր իէ շաթըշմաշ էՖքերընտան տախի վահիր վէ նիւմայան օլուր: Շէյլէ քիէլլէլա՛ միլլէթ պէյնինտէ եօրթուլարը իլէ միւշէրէՖ օլան էսկի երմէնի սուրք պապալարընըն էՖքերըր տախի Բօմա քիլեսսիւնին ուղղախաւ վարգապետութիւնուճա մութապըգ օլտուղունու միլլէթէ իսպաթ իթմէք լաղըմ կէլէճէյինտէն պու պապտէ էսկի էւ եալլարընըն շահատէթի իէ Ֆիքրինի թասաիք իթտիրմէք իւգտէ կէրէք պիղզաթ վէ կէրէք շակիրայէրի վասթասը իլէ պու միսիլիւ աթիգ քիթապլարը թօիլամաղա ճահտ իյլէտի: Վէ սաւնիկն տին սահիհ լէքլէրինի Ֆէհմիթմէյէ իսթիտաա վէ գասպիլէէթի փէյտա իթտիրմէք իչիւն երմէնիէրին Ֆիքրինի ինճէլթմէք լաղըմ կէտիյինտէն պու սէպէպլէ տախի Միւթարեանլար, միւլլէթին իմիւ քիթապէթինէ տայիր իսյլըճա միւթէպէր քիթապլար թօիլայըպ պատէհու քերականութիւն բաղգիրք վէ թարիխ մագալընտա քիթապլար տախի թասպ ու նէշը էյէտիլէր:

Պու թարիխ քիթապլէրինտէն պիրի եանի հերճուածողարըն իսթալէրի ճէհը օլունարագ միլլէթին մէգճէպճէ նամուսու վէգայէ վէ մուհաՖսազա գըընմըշ օլան քիթապ, ախէր պաղը քիթապլէր իլէ պարապէր սուրք յողըվըուն թէՖթիշինէ իհայէ գըլընար

իսէ սո՛ս պէյհուսո՛ս օլտու նիչիւնքի հերետիկոսութիւնք Ֆէսատաթընըն մէնի պապընտա իհատա օլունան օ ախլանը ճէլլ օ քիթապտա հերետիկոսութիւնք էսերի պուլամատըղընտան 1818 սո՛ս դատապարտուել իթմէյերէք քիթապը սերպէսթ պըրագմըշտըր :

(Օլիքտի իւչիւնճիւ սէնէտէ նազար պույրուլա³) :

Պու միսիլիւ ասար իլէ Միսիթարեան միաբանութիւնու քէսպը շէրէֆ վէ շէօհրէթ իթմիշ օլմասը իլէ միլլէթտէն պազը վարիէթիւլ վէվլաթըն նազարը տըգգաթընա շայան պույրուլուպ , էրմէնի սիւպեանընըն մէվհէպէ մուվաֆըք սիւրէթտէ թալիմ վէ թէրպիյէ օլմասը պապընտա լըրոքատէ մէկթէպլէր իհատար վէ իտարիւլէրի իչիւն էսհապը սերպէթին պեր միւճիպի խայրաթ վաֆիր աթիյէլէրինէ տախի մազշար օլտուլար . վէ պու վէճհ իլէ Ֆարիս վէ Վիհէտիկ մէկթէպլէրի բունու մայը վիճիւտ օլարագ պէյնէն միլլէթ պունճա բարեպաշտ վէ ալիմ սիւպեանլէր՝ անլէրտէն զուհուր էլլէմիշ տիրէր . վէ սապըգա տախի զէքրի կէչ տիկի վէճհ իլէ պու միսիլիւ իֆալը խայրի իլէ կէրէք Միսիթար վէ կէրէք շակիրտլէրի տէյիլ էալընըզ մէվհէպճէ իլաթէրպիյէճէ տախի լըրմէնիթմանըն միւճէտախտի օլտուլար :

Գէնախիլէրինիս պունճա միհնէթ վէ մուխաթարա իլէ իճրասընա միւլթէտիր օլտուգլարը բարոզութիւն վէ ինճիլ շէրիֆին նուրու սահիհինի պիւթիւն էրմէնի ճէօմաթընա նէշը էլլէմէլէրի իչլէրինտէն պիր քիւլիւ մըգտարընը ուղղախառութիւն պիրլիշինէ տախիլ էլլէտի :

Գալէմլէրինտէն չըգան թահրիրաթ իլէ , էսկի վիտերլէրին ուղղախառական վարդապետութիւնլարընը գապուլ իթտիրտիքտէն մատա , իլմու քիթապէթէ միւթալիք ասարլարընը տախի կիրտապը մէթրուքիէթտէն իխրաճ իտիւպ , գըրաբար լիսանը իլէ պերապեր անլէրի տախի բէնչէի վայաթտան գուրթարարար :

Լըրմէնի թարիխինի հագիգէթը հալի իւզրէ վահիրի իխրաճ իտիւպ միլլէթէ միւճիպի մէնֆաաթը քէսիրէ , վէ միլլէթին հալիւ իսթիգալտէ զուհուրա կէլմիշ վէ կէլէճէք վուգուաթընա քէսպը վուգուֆ իթմէք էմէլինտէ օլան վէվաթէ միւճիպի սուհուլէթ օլմուշ տըլար :

Լըճասըլ իտարէոինէ մուպաշիլէթ իթտիքլէրի մէկթէպլէրտէն :

մագսէտ միւլէթին մալիք օլտուղու մուհասսէնաթը իպգա իտերէք , միւճէտտէտէն տախի Մխիթարեանլարըն ճահաիւ իգասմը սէմէրէսի իլէ վիճիւտէ կէլէնլէրին իսթիսհայլնա տէվամ իթմէքստէն իպարէթ տիր . Պուռնճա մուհասսէնաթըն գատր ու գըյմէթինի միւլէթի տախի ըանա պիւլուպ իղհարը քէմալը հիււրմէթ վէ շիւքըանիեթիլէ մուգապլէսինէ տէվամ իյլէմիշ տիր :

Իշթէ պու ճիհէթիլէրլէ Մխիթարեանլարըն իֆրաթ մերթէպէ միւլէթէ թէյսիրի օլտուղունտան , պուռնլարա պիւթիւն միւլէթի զապթ իտիւպ իսթէտիքլէրի կիպի գուլանաճագլար տէյի պազըլարըն Ֆիքրինտէ շիւպհէ արիւլ օլտու :

Միւճէտտէտէն պու միսիւիւ Վրթն պիր շիւպհէնին զուհուրի , Մխիթարեանլարըն կերէք ուղղափառլըգ քարոզութիւնունա վէ կերէք միւլէթ թէրպիլէսինէ միւթալէք օլան խըզմէթլէրինէ պին մումանաթ պին միւշքիւթ հասըլ իյլէտիլէր :

Վէ հաթտա մանաթըլարընտա իյմիւ մէզհէպէ միւթալէք հաթսըգ հիսապըզ քիթապլար պասըլպ պիւթիւն Նըրմէնիսթանըն հէր թէրաֆրնա նէշը օլունարագ , հասըլ իթտիքլէրի մէնֆասթ վէ մուհասսէնաթըլարըն էսերինի պագի իթմէմիշ օլտալար , վէ մէկթէպլէրինտէ տախի իյմ , մէզհէպ , վէ քիթապէթ թէրպիլէսի իլէ պուռնճա թալէպէ վէ շահիրտան քէսպը հայաթը ճէտիտ իթմէսէլէր , թէէսսիւֆ իտէճէք մէրթէպէ Ֆէնա նէթիճէլէր զուհուր իտէճէյինէ շիւպհէ Եօղուտու :

Իմտի Մխիթարեանլէրին ալէյհինտէ օլանլէրին պիր թագըմ թիւրահաթ վէ ազվիաթլէրի պիլ Ֆիիլ մուվլաֆագ օլտուգլարը պուռնճա սէմէրաթը խայրիենին էզալէսինէ միւճիւլ օլամայուպ հաթտա իչլէրինտէ կէզմէյէ մէզուրնիեթլէրի օլմայան մահայլէրէ տախի ճիսմէն վասըլ օլամատըգլարը հայտէ , Ֆիքր վէ թահրիրաթ , վէ սէպլէրի եթթիշմէյէն մահալէ մաթպուլաթ իլէ վասլ օլուպ միւշէրլէֆ օլուրլար :

Վէ էլհասըլ Ալուտարանական զահմէթլէրինին շէօհրէթինի , վէ քէնտի զաթլարընըն խայրաթ էսերլէրինի կէօրերէք նիչլէ էրմէնիլէր մէմէքէթլէրինէ ալտէթ իթտիքլէրինտէ տախի պուռնլարը Եատ վէ թէզըքար իտէկէյմիշտիրլէր :

Պու ինքէար օլունմալ հալաթտէն իքի պէօյիւք ճշմարտութիւն

զահիր օլուր , պիրիսի , Մխիթարեանլարըն միաբանութիւնու աւելցինտե օլանլեր , Մխիթարեանլարըն օրթատան գալարըրլմար յըս մագսէտլերինէ եանի անլերին Ֆէսի օլմարնա նայիլ օլամնա յուպ , վէ պու միւրատլերինին հարլ օլամամարտըր 。

Իքինճիսի պու նապէտիտ օլմագ մատտէսի վիճուտէ կէլտ տախի , մեզհէպ իսթիֆատէսինէ օլան թէյսիրաթը միւսթահսէնէսինին հիչ պիր վէճհ իլէ թէնպիլ օլամամարտըր ։ Վէ պու պահար տա մախտուս անլեր իչին էտերիզքի , սուի նիէթլէ հէր էէրատ վէ հէր մահալտէ , “ () կրօնաւորլար իլմէ հըզմէթ իտէպիրլեր ամմն ուղղախառլըղա եարամաղլար ” տէյի Ֆապ իտէրլէր ։ քէէննի Աւետարանական քարոզութիւնլարընա սէտտ չէքիլիպ պունճա մոլմանաաթ կէօտտերիլտիլի հալտէ , եալընըղ իլմ վէ քիթապէթ մարիֆէթիլլէ ուղղախառութիւն քարոզլլ իթմէյէ միւգթէտիր օլամաղլար քիպի , նասըլ քի պունուն զատըր օլարագ զէմանէնին մեզհէպսիլլէրի քէնտի Ֆասիտ իթիգաթլարընը իսալգա նէշը իթմէք իչլէն պու եօլու գուլանա կէլմիշաիլլէր ։

Իմտի բույի զէմինին հէր թէրաֆընտա միւթէմէքքիւն միւլէթլերինին բուհինէ , Մխիթարեանլարըն զայէթ մուհաստէնաթլու պիր հոգևոր թէյսիրլէրի վարտըր , վէ ուղղախառ տին տախի պունլարտան զայէթ միւթէչէքքիւր տիւր սէմէք տախի փէք մուհագգագ տըր , պունու Մխիթարեանլարըն տիւլմէնլէրի տախի բանա պիլիւպ , հաթտա մագսէտլերի տախի պու թէյսիրի նապէտիտ իթմէք տիր ։ Անճագ միսիօնարլըգտան մէն իթմէք ճահտլէր պօշա չըգմըչ օլտուզուտան , էսկի թէտպիրլէրի էլէ ալուպ վար գուվիլթի բազույա վիրէրէք , Մխիթարեանլարըն նիյէթի շիւպ հէլտիր տէյիլ ֆորքականտանըն սէմահէթլէլ Գարտինալլերինէ շէքվալէր իտիւպ գայպլերինտէն հերձուածողլարա թէրաֆ իտէրլէր , ծկարըն Ֆայտէսինէ չալըլըրար ։ վէ ուղղախառ տին քարուզութիւնու պէհանէսիլլէ իլա անը օրթատան գալարըրպ էէրինէ հերձուածողլուզու զալէպէ իթտիրմէկէ ճահտ իթմէքտէ տիրլէր տէյի Ֆապ իտէրլէր ։ Ամմն պու իֆթիրալէր , նէ իսպաթ իւզլերինէ պինա օլունմուշտուր պու անէտէք զուհուրա կէլլէն վուգուաթ քէնտիլլինտէն սէջլէր , վէ հէր նէվի սուի նիյէթէ թամճէվապ տըրլար , պու ճիւմէ Մխիթարեանլար թաֆսիլաթը մասլահաթէ

տախի հազար տրուար նիչին քի գապահաթը օլմայանըն էլինտ պիւրհան վէ տելիւ նօգսան օլամազ .

Հերետիկոսըղա զահիպ օլանլարը Մխիթարեանլար թաթը թութուպ պէտ մուամէլէ իթմէզէր տէյի պըպլարլար , անձադ լլետարանըն բուհու խաղաղութիւն տուր , վէ տին սահիհլէկի մուհապպէթ վէ հաղիմլէքլէ թէֆհիմ օլունապիլիւր , նիչին քի թահգիր իլէ ճանլար տալէթ օլունամատըգտան մատա իւրգիւպ գաչարլար .

Մխիթարեանլար Միլէթլէրինին սէֆալէթինէ աճայըպ քէտէր իտէրլէր տէրլէր . էլպէթ , նիչին քի Լչրմէնի միլէթինին վիգչօ զու տէյիլ գալպլէրինին Ֆէնալըղնտան իլա պիլմէտիքլէրինտէն խաթայա կիրիֆթար օլմուշտուրլար . Վէ անըն իչին Մխիթարեանլար քէլամ վէ հարաքէթլէրինտէ մուհապպէթլէ տալրան մագլա հերձուածողարըն ճանընր գաղանմաղա ճահտ իտէրլէր , տէյիլքի գապուրլ իթմէտիքլէրի խաթալարը պիլէ եիւզլէրինէ վուրուպ , պըգտըրարազ . Վէ միլէթին թէվէճճիւհիւ գալպինէ բուի ատալէթ կէօսթէրմէտիքտէն մատատ , մէզհէպէ սօգուէն մայաձազ մատտէլէրտէ եարտըմ պիլէ իտէրլէր . միլէթին արաբողըլ թիւնլարընր նէ բէատ վէ նէտէ թահգիր իտէրլէր , իիւլասա հերձուածողարըն տէժնմէսինէ մանի օլաձազ վէսիլէլէրի չօղալթ մազլար , վէ սէլամէթ էօլունուէն գափուտունու եիւզլէրինէ սօղբու գափամազլար .

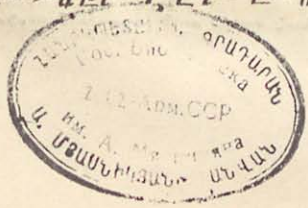
Իչլէթէ գըսսա սէօհպէթլէ Մխիթարեանլարըն հերձուածողաւ իպրազ իթտիգլէրի թարաֆտարըզլարը եէքիւնի . Լչյէր գապահաթ իտէ , սահիպի շէրասթ հիւքմ էթսին տալայա .

Վէ չիւնքիւ ինսան Ֆիլիլէրինին խայր ու շէրը օլտուղու պիւլնմէտիքճէ նիլէթի գօլայ Ֆէհմ օլունամազ օլտուղունտան , պուճիհէթլէ տախի թէպրիլէի զիմմէթ իտէրէք տիւշմէնլէրին աղըզարընր գափամաղա Մխիթարեանլարըն վիէք չօք վէ գուվիլթլի տէլիլլէրիտէ վար . Մ'սէլայ Մխիթարեանլար հերձուածողլար իլէ իւլֆէթ մի իտէյօրլար , էլտէ օլան ճիւզլէ պիւր գաթուլիլլէրի տէ հերձուածողարըն խաթալարընա իլնագ մը իթմէք իսթէյօրլար , վիէք էյի , ամմա նէ սէպէպլէ , նէ վասէթա իլէ . Մխիթարեանլար Լչրմէնիլէրէ կաթողիկէ վէ Հոովմէական Բիլիսէսինին

Ճշմարտութիւնը քարոզել իսկեւէ հերետիկոս էթմէք իսթերլէր տէ՛ն հանկը ազըլը իսկեւէթ օլա պիլըր :

Հաթտա չօգ փաչարըզ պիր տէլը իլէ մուպահէսէ՛ն կիրիլմէք օլուր պու , զերա պունտան , հերետիկոսլարա եագլաչմագ իչլէն , միւսթագիլ ծնլարըն վարդապետութիւնունու պօղանճագ եօլա սաբմագ լազըմ կէլըւր թէֆէքիւրիւ չըգար քի աճայիպ պիր մատտէ տիր : Նիչինքի հերետիկոսլարա եարանմաղա վէ անլէրի գաղանմաղա տահա ագրաս եօլտա վար , եանի մեգալէ՛նի տէ՛նիչաիլիպ անլէրին պուլըն տուգլարը խաթալէրի հիմայէ իթմէք տախի էքլէրիր , պու եօլ իլէ հիչ օլմաղա եիւզ էլի սէնէտէն պէրիւ մեզէսպտաչարընտան պիր տագիգէ ըահաթ կէօրմէ՛րէք իշիթաիլէրի հասարզ հիսապըզ ինքիսար վէ իֆթիրալէրտէն պարի խելաս օլուրլարըր :

Իշէր Մխիթարեանլար խաթանըն սէվապա զալէպէ իթմէսինէ ճահտ իտէ՛յօրլար իսէ , նիչին աի աչքեարէ հերճուածողլարա տէ՛ծնմէ՛յօրլար , քի սայըտա գաթօլիկտէն գըրզ գաթ զիտտէ օլ տուքլարընտան , պարէմ պիրազ ըահէթ եիւզիւ կէօրիւր վէ մէսնէթ տէ պուլապիլըրըրտի : Բիշինին լէքէսիզ պիր հալ սւ հարաքէթի աշիքեար փարլայուպ տուրուրքէն պիր սիւզիլէ թէպրիսէի զիմմէթէ տափէթ օլունմաք նէ միւշքիլ աֆէթտիր : Անճաք Մխիթարըն էվաղարընըն պիւթիւն ճահտու իգտամիլէրի մեզէսպտաչլարըն խայր ու մէնֆասաթը օլտուղու աշիքեար իքէն , անլէրտէն նահագ եէրէ իֆթիրալէր տէ՛նէմէքնէ մերթէպէ ինֆասալը տէրունէ միւճիպ օլաճաք պիրլէ՛յ տիր , խուսուսա էճնէպիլէր պիլէ պու միւաբանութիւնուն մուհաստէնաթընը թանըրպ մէտհ ու սէնա իլէ զէքը իթաիլէրի մաիլըմ օլտուղու հալտէ : Եօխասա պիւթիւն Լըրուբա ալիմիլէրի պու միաբանութիւնուն իլմ վէ մեզէսպճէ հասըլ իթտիկի մուհաստէնաթը , պէօյիւք վէ քիւլէք մէկթէպիլիլի , վէ խուսուսիլէ Իշմէնիսթանը մեզէսպ վէ իլմ թէրպիսէսիլէ միւշէրէֆ իթմէք միւրատիլիլի պիլիպ վէ կէօրտիւլէրի հալտէ , միւսթէհայիր օլուպ , անլէրէ մէլիւ ալագա բէտա իթմէտիլէրմի : Պուգատարը մաիլըմ օլտուգտա պունճա մշչուր հեղինակլարըն , պունլարըն հաղիլընտէ պու գատար շէ եաղմալարընա արթըգ քիմ թաճիպ իտէպիլի : Իչճիւմիլէ պիր քաչընը զէքը իտէլմ : (Իճօէն պօ

117-86

րէ՛ .) Սուրբ Ղազար , Եախօտ , Վէ՛նէտիկ մխիթարեան Թարխսինի Եազան :

Միւսիւ Լեզայեան ու Փլօրեալ , սուրբ Ղազար Մեխիթարեան ձեռնորդքի 1841 տէ Վէ՛նէտիկտէ պատմա օլունմուշտուր :

Սրբազան փափրն (ծնայթընձը Գրիգոր փափրն) մէրմէրտէն ցւմա սիւրբեթինին նասալը Եջիւն սուրբ Ղազար մանասթըրընտա , 1846 սէնէսի փէտրովարըն Ձինձի կիւնիւնտէ Իձրա օլունան րէսմ վէզնէնթ արասընտա Վէ՛նէտիկին գարախալ Պատրիարգը Թէրաֆընտան սէօյլէնիլէն նութգ , քի Վէ՛նէտիկտէ 1846 սէնէսի պատմա օլունմուշտուր :

Բէգալիք Իթիգատը նասը աքս Խտէն զազէթալար , վէ Եաքընտան կէօրիւձիւ օլտուքլարը Հասէպիլիլէ , պաշլըձա Ֆրանսա վէ Իթալիա զազէթալիլի , նիչէ նիչէ մէտհիլէլէր Ելէ միւզէնէն պահպար գալէմէ ալմըշտըլար , Եզձիւմլէ , Տէպա զազէթասը 22 նայեմբէր , վէ 13 դեկտեմբէրտէ , 1850 . լ՛Օբինիօն Բիւպլիգ զազէթասը 12 դեկտ 1850 , վէ նումէրօ 1043 . Լա Բաթրի զազէթասը 13 դեկտ 1850 վէ նումէրօ 347 . Հաթտա փայթիթանթը մէսհէպը գաթօլէքեան օլան (Բօմա) պէլտէսինտէ Հաֆթատան Հաֆթայա նէշը օլունան պիր րէսալիլի Իլմիյետէ տախի , սուրբ Ղազար միաբանութիւնու Լաբոբանըն քեաֆֆիլի ալմլէրինտէն Թանրմըշտըր . վէ շարգ Թէրաֆլարընտա տախի քէմալը շէքրանիւթիլէ չալ օլունմագտատըր , նիչիւնքի Բրիթիանլըզ զայրէթինի օրատա աայիմա սաղ վէ Թէմիզ սագլամըշ , վէ գոււվիլէթի Ֆայիլիլիլէ օրալարըն մէտհիլիլէթինի Կիտտէտար օլմուշտուր տէսի Թասաիգ գըլընմըշտըր : Մլպում . ճիւտ 3 . սահիֆէ 225 :

Ֆրանսանըն Էն մէշտուր Եկեղեցականլարընտան պիրիսինին , րէտմի պիր ճէմիլէթտէ Մխիթարեանլար Հագգընտա շու կիւնլէրտէ պէյան Իթտիկիլի Էֆքեար տախի , պունձա շահատէթլէրտէն աչաղա գալմաղ , մումայիլէյի « Մխիթարըն շակիրտլէրի շարգ (արեւլէքի) Թէրաֆլէրինի , զարպ (արեւմուտք) Թէրաֆլէրիլիլէ , հալալալ ագլիլիլէ տէլալէթի Ելէ Իւլֆէթ Իթտիրմէք մէմուրիլէթը Խայրիլէսինէ մէշղուլ օլմագտա տըրլար տէմիշտիր . Լա փա Գըլա Էրնիլէ զազէթասը , 12 դեկտեմբէր 1850 նոմբեր 162 :

1 Պու զաթ շիմօի Ղալաթա Ղիզիթ քիլիսէսինտէ սաքին օլան լազարիսթ կրօնաւորլարըն պաշ փախաղտըր :

Վէ վագաա մուծապագաթը մեզհէպ, վէ իւմ վէ մարիֆէթէ
րապըթայը իթթիֆագը քեաֆֆէի ատեմիանը ճիհան կիւն պե
կիւն բէքիչմէքտէ օլտուղու էճիտէն, Մխիթարեան մէկթէպլէ
րինին մագսէտը վահիտի տախի պու տուր, վէ իհթիմնլտը պու
սէպէպտէն նաչի քէնտիլէրինէ Շարգ ճիպլիթէրի իւնվանը վէրիւ
միշ տիր : (Լիկեղեցական պատմութիւն բառգիրքինտէ, ճիւր 44, սու
հիֆէ 60,) վէ վագըթ օլա քի, պիղարազ վէ պիթէրաֆլըզլա եպլը
լան թէվարիլէրտէ տախի, նասըլ քի սուրբ Բենեդիկտոս շա
կիրտլէրի հագլէրինտէ, մեմայլէրի զարպիէ էսհապը խայրաթը
տէնմիչ տիր, պուկարատա մեմայլէրի շարգիէնին էզհապը խայրա
թը տէնիլէճէք տիր, զերա թէնհայը մանասթըրլարընտա վէ բու
հանի տուա վէ թէմէնիաթլէրի արասընտա, բիվայէթը տին վէ
մեզհէպլէրի իլէ պէրապէր ասըմըղըն թէրպիլէի ճէտիտէի ուսու
լինի իմթիղաճ իթարիլէրէք իքիտինտէ լէքէտէն թէմիզ վէ փաք
օլարագ մուհաֆագայէ միւգթէտիր օլտուլար :

Անճագ սեօղտէն զիատէ ամէլ արանըր իսէ, շուսուտա զէքը
էթմէք վաճիպ տիր քի, Նաքօլէսն տէվրինտէ, նիչէ ճէսիմ վէ ու
սուլու աթիգալէրի իլէ միւշթէհիր օլան մանասթըրլար խարապ վէ
թիւրապ օլտուգլարը հայտէ, Մխիթարեան մանասթըր ֆէվզ էլ
ատէ վէ պինաղըր իպրէթլէ օ խարապիլէթը ումուվիլէտէն խէլաս
օլմուշտուր : ¹

Ամնա ասըլ միլէթիմիզին իչինտէ տախի, մխիթարեանլարըն նի
յէթը խայրիլէրինէ վագըթ վէ ամէլ վէ հարաքէթլէրինի տա
հա զիատէ թահսին վէ թագտիր իտէն միւթէպէր վէ մեշնուր
քիմնէլէր տէ մեվճուտ վէ պագի իքէն, նէ միւճիւպ վէ նէ հա
ճիթ էճնէպիտէն տէլայէթ վէ շահատէթ կէթիրմէք :

Տրօքականտա սուրբ յողըլքու մէկթէպինտէ Հուովմա քիլիւ
սէսի ուղղախոս վարդապետութիւնլարընտա թէրպիլէ օլմուշ
իչրմէնի շակիրտլէրտէն, (պուռննօլարտան) նիչէ նիչէլէրի հեր նէ
գատար տա էվիլէլէրի Մխիթարեանլէր հագգլէրինտէ պիթթահ

¹ Նաքօլէսն գուվիլէ ասիերիէ իլէ պիւթիւն Իթայիայը իսթիլա իտիւպ, քեաֆֆէի մա
նասթըր վէ բիլիսէլէրի եաղմա վէ խարապ իթտիքտէ, սուրբ Ղազար ատասընտա քեպլին Մխի
թարեան վանքըր տախի թէճէսիւա իտէրէք, թէրպիլէի մատնիլէթը միլէթէ շալալաբա
րճը կէօրտիքտէ, զայէթ թահսին վէ աֆէրին իլէ պիւ քէտէր վէբմտիքտէն մատա, իպգա
խիւպ իմթիագաթ տախի վէրմիշ օլտուղու մայլւմ տիր :

ըիր սուի զանաէ պուլունմուշ իսէլերատ, իլէրիւտէ ըիւշաիւքէ մալէ վասլ օլտուգաս, մարիւմաթ վէ թէճրիւպէլերի ճիհէթիւլէ պիլա զարազ վէ նէֆասնիէթ Մխիթարեանիլերին էշխաս վէ ահլ վալլէրինի թէճէսիւլէս իթաիքատէ, հիւսնիւ շահաստէթ իթմէկէ մէճպուր օլմուշ տուրար :

(Օխրտէ, իլալէյէ նապար պուշրուլա :

Պունկարտան պիր իքիսինի զիքը իտէլմ. Գերապայծառ Ստեփաննոս Ալգէր Տառնապուլ վիգարը. Սերուբէ Վարդապետ Չուգուրեան. վէ ճիւմէտէն զեստէ :

Ուղղախառ Էշրմէնիլերին իւք նախագահը Նուրիճան Անտոն վարդապետ, քի էսկի ատավէթինի մուհապպէթէ վէ խայրխահլըղա թէպտիլ իտիւպ, Ստանապուլ ալիմէթ իթաիկի էսնաստէ, Վէնէտիկ սուրբ Դազար մանասթըրնտան կէչէրէք, Սօլա էն Պօլոս օլտուգ տէյի ալիճէնապլըքլա իքըտըր վէ իթիրաֆ խլէմիշ տիր : Գէզալը ուղղախառլարն այրըլպ սերպէսիէթ քէսպ իթմէսի պաշլըճա Մխիթարըն ասար հիւմէթի տիր տէյու իքըար իտիւպ, «Շիմոն աննատըմ» քի էսրարը հիւքմէթը իլահիյէ, շարգ թէրաֆընա օլան ըահմ վէ թէվէճճիւհիւ ըէպպանիյէսինէ պէօյէ վազըթլարտա պիր ալէթ օլմագ իւզըէ Մխիթարեան միաքանու թիւնուտու միւսթապիլէն մին էլ էղէլ թագաիր խլէմիշ տիր տէմիշ տիր : Վէ իլէրիւտէ Մխիթարեանլարա օ՛ գատար մուհապպէթ օ գատար հիւմէթ կէօսթէրմիշ տիր քի, Մխիթարեանիլերին ալլէյիտէ պուլունանլար պուլու քէնտիւսինէ քապահաթ ազլ իտիւպ, Տրօքահանտա սուրբ Եղըվըունա ալիմ իշթիքեալէր էտղտըլար, հաթտա պու սէմահէթիլ նախագահ, (Դալաթտոա) միւճէտտէտէն իպնա օլունան Բիլիսէսինտէ, Մխիթարեանլարը մերասիմի մէզէպլէյէյէ մէմուր (արարողութիւն մէմուրու) նասպ վէ թային իտիւպ, սուրբ Խորհուրդլարը, սուրբ Աթոռ թէրաֆընտան տախի գապուլլ պուշրուլմուշ օլան Էշրմէնի արարողութիւն իւզէրինէ իճրա իթաիրմէկէ ճահա իթաի իտէ, պու խուսուսա տախի ատիւլէր գըլյամէթ գօքարուպ, էկիղէցական արարողութիւնու Էշրմէնիլերէ թագլւա օլունտուղու հալտէ, ուղղախառլար ալտանըպ, վէ քէնտիլէրի իլէ հերձուածողար պէնինտէ օլան Ֆէրգ վէ մուպպէտէնէթը սահիհէյի Ֆէհմ վէ իտրաք իտէ :

մշտերէք, ճիւղմէստէ գալղարար օ' թարաֆա կէջերէր տեղիւ վա-
Ֆիր շանթա իթտիլէր : Անճագ պուսուս մուղայիրի վուգու
պուլուպ շու սօն եիրմի սէնէ վարժընտա, հերձուածողարըն Գե-
լեստիսէ կիթմէք պիր քիմսէնին պիլէ Ֆիքրինտէն կէջմիլ տիր .
նիչն քի Լըմէնի ուսուլու իւղէ Պասարագ կէօրմէ արղիւլէ-
րի, պու վէճհ իլէ մուհագգագ պիր սիւրէթէ տախի հասը օ-
լուրուտու : Իլթէ պու եիւղտէն տախի Մխիթարեանլարա ազլ օ-
լունան իլթիքեալէրին'նէ գատար հագսըղ օլտուղունու վէ հագգ-
լէրինտէ օլան սուի զանննն նէ մէրթէպէ սեմէրէի խայրիէյէ միւն-
թիճ օլտուղունու Ֆիլիէն տախի իսպաթ իթմէք իչիւն պու քեյ-
Ֆիթիին պու մահայտէ պիր շու գատարճըղ զիքր օլունմասը մինա-
սիպ կէօրիւլիւշ տիր :

Նախագահ Նուրիճանտան սօրա օ' մէսնէթը շէրիֆէ Գերա-
պայճաու Պօղոս Մարուշ հագընթիլէրի նասպ ու թային պուլուլ-
տու : Պու իհթիարը վաճիպ իւլ իհթիրամ, տիրայէթ վէ Ֆիթա-
նէթը քեապիլէ իլէ, հերնէ գատարտա գօրգագ միղաճ, վէ տիւշ-
ման էվղայէրինտէն նաչի Մխիթարեանլարըն ալեհինէ թահրիք
օլունմուշ իսէտէ քեհտիլէրի իլէ տայիմա խայխանսէ վէ քեմալը
հիւրմէթ վէ ըայէթլէ տալլանուպ ըապըթէյի իթթիֆագըն թէ-
քիտինսէ աէվամ իլլէմիշ տիր նասըլ քի Միաբանութիւնա եազ-
տըղը միւթէատախտ մուհագպէթնամլէրտէն, վէ թեմի օլան
Լըմէնիթանա կէօնտէրմէք իչուն Վանքտան միւսթագիլ պիր
վարդապետ իսթէտիկի իլէ տախի պու պահսըմըղ ալէնէն վէ
թէվաթուրէն իսպաթ օլուր :

Պէօյէ պիր պիրի արտըրա մէսնէտը նախագահիէ նասպը
գատեմ իտէն Նուրիճան վէ Մարուշ միսիլիւ եքի զաթը միւհ-
թէրէմին Մխիթարեան միաբանութիւնու հագգընտա իպրազ իս-
լէտիքլէրի պու հիւսնիւ թէվէճճիւհ, հագգամիլթ թէրաղիսի-
նէ հեր հայտէ Մխիթարեանլար թէրաֆընա աղտըրարագ տին ու
ամլէլէրինի լէքէսիլ, վէ խալէլտէն էգատէ պուլունտուղունու
տախի իսպաթ իտէր պիր քեյֆիթէթ տիր :

Իմտի պու կիւնքիւ կիւն պիր եէնի մէսնէտ սահիպի, պու
իքի մատտէ հագգընտա տախի շէքք վէ շիւպհէ բէյտա իթմէք
միւրատ իլլէտիկի հայտէ լաղըմ տըր քի անլէրի շիւրիւթմէք իւլ-

րէ եէնխտէն վէ իսպաթը վուգուաթը մէյտանէ կէթիրսին , լազըմ տըր քի Լըրոբա միլէթըրինին պու միաբանութիւնա օւ լան հիւրմէթըրինի , վէ Տօմա սրբազան փափլարըրն հիմայէթը գափիյէրինի պօշա չըգարըրն , լազըմ տըր քի Մխիթարեանլարըրն թահրիքիյէ գաչ ուղղախառ , հերձուածողլարըրն թերաֆըրնա կէչ միչ իսմ վէ րէամէրիյէ պէյան իթսին , լազըմ տըր քի Մխիթարեանլարըրն պուճա զահմէթ մուխաթարա վէ մէշագգաթա թէհամիւլ իյէմէրի ուղղախառըրը թասաիգ իթմէք իչիւն օլ մայուպ , իլա անը այագ աթըրնա ալըպ շինէմէք իչիւն օլտու զուճու կէօլ կէօրէ իսպաթ իթսին : Լիւլ Էլի սէնէտէն պերիւ միլէթէ օլան Էլիքըրինի ինքեար իթսին , տին , մէզէպ , զէնսաթ , վէ մարիֆէթին իլերիւլէմէսինէ վէլճասը պիւթիւն պեր միլէթին թերպիյէ օլմասընա , շանու շէրէֆինէ , բուհանի վէ ճիսմանի սասաթիինէ տայիր թէլիֆ օլուճան պուճա քիթապլէրտէ մուայիէն օլան կէչմիչ վուգուաթ սասարըր քէնտի Էլի իւլէ պօզուպ Ֆէսիս իթսին : Լըրմէնի (գաթողիկէրին) շու արալըգ Աւետարան բուհունա մըթապըգ օլան մէզէպտէն սօուտուգլարըրն մէյտանէ կէթիրմէք Մխիթարեանլարըրն ալէյհինէ հիչ պեր վէճի իլէ տէլալթ իտէմէզ , Էրմէնի (գաթողիկէր) պէնիւտէ շու արալըգ զուհուրա կէլէն օրապըթասըղըղլարըրն սար սէպէպի Մխիթարեանլարին ալէյհինտէ օլանլերին իգըրարը իւզրէ տախի հեր մուզախրաֆաթ վէ հեր նախագըգ սինթինէսի օլան Պէյ օլլու մահալաթընտա , անլերին Լըրոբալուլէր իլէ պերիլքատ սաքին օլմալէրի տիր , պու միսիլիւ պեր ուղղուճուզըրըն օրթատան գալտըրըրմասը տինսարլարըրն գալպիւտէ ուղղախառըգ ալէվինի տայիմա վարլագ սագլամագ մէմուրիթըր խայրիէսինէ տէվամ իտէն քիմնէլէր իլէ իթթիֆագ պաղլերինի կէվլէթմէքտէն իտէ տահա զիտտէ սըգըլամալէ հասըլ օլուր : Հէր քիմ քի Մխիթարեանլարըր միլէթէ ֆէնա կէօթէրմէք , վէ Լըրմէնիստան Առաքեալըրն (Մխիթարըրն) Էաբտըղը պինայըր թէմէլնտէն սարսմագ մէմուրիթըր րէտտիէսինի իւզերինէ ալմըչ իտէ նիյէթ վէ մագսէաինին պիւսպիւթիւն աքսիսինէ չալըլմըր օլուր :

Մխիթարեան միաբանութիւնուն քէնտիսինէ իթթիխազ վէ թախսիս իթտիկի ուսուլէրտէ , Էաղըրչա թապի օլմասըր մուհալ

գապիւնտէն օլուպ, ֆագաթ պիր ուսուլուն իճրասընտա եանըմըջ օլմասը միւմքիւն տախի օլտա, անլէրէ թաթը նասիհաթլէր վէր մէք, վէ անլէրին նիյէթը խայրիէսինի, տօզրու վէ սալիհ պիր մագ սէտէ, վէ անլէրին յշրմէնի միւլէթինէ օլան թէսիրինի ուղղախաու լըղըն մէնֆասաթընա, վէ գարտաշ մուհապլէթինէ գուլանմագ տահա գիյատէ եագըջմագըրտար :

Մխիթարեանլար քէնտիլէրիտէ վիէք էշի պիլըրլէր քի, քէնտիլէրիտէ ինսան տըրլար, վէ ինսանէ մախսուս օլան սէֆալէթէտէ տիւչար օլապիլըրլէր. հաթտա պաշըճա էմէլ վէ մագսէտլէրի, սէհվ իւ խաթալարընը թանըյարագ իսլահը հալ իթմէքտիր. հաթտա թէհամնիւլ իթտիքլէրի պուենճա մուխալֆէթ վէ մուղայիրէթ տէն, գալպլէրինէ էն ազըր վէ էն կիւճ կէլէն, վէ իֆրաթ թէէս սիւֆ վէ մէոուսիէթլէրինէ միւճիպ օլան շէյ աճապ հանկը գապա հաթ, հանկը ույղունսուզուգ վէ հանկը խաթալարընա մէսինի, էլ ալթընտան խասիմլէրի կէօնա կէօն պի մանա վէ դայրի մուայիէն պիր թագըմ պաշը աչըգ իֆթիրայլէրլէ, քէնտիլէրինի կէրէք պուենճա սալիհ տինտարլէր, վէ կէրէք Տրօքականտա սուրբ Վոդմքու, վէ կէրէք գանլարընըն սօն տամլասընա գատար տէօքմէյէ հազըր օլմագ մերթէպէսինտէ սէվտիքլէրի վէ իթտէթ իթտիքլէրի սուրբ Մթոռ հուղուրունտա մագնուն վէ շիւպհէլիւ քիմնէլէր կիպի կէօսթէրտիքլէրինին ասը սէպէպի նէ օլտուղունու հալա պու կիւնէտէք ճիտտ օլարագ պիմէտիքլէրի վէ եախօտ աղնամա տըգլարը տըր :

Իլթէ պու անէտէք պէյան օլունան մուպահասաթլէ, գաթոլէք քիլիսասը տախիլնտէ օլան պէօլէ պիր լիագէթլիւ միաքանուլիւ նու տիւշմանլէրին ազվ իթտիքլէրի կէօնա կէօն ֆատիտ իֆթիրալէրտէն գուրթարմաղա քիֆայէթ իտէր մէմուլնտէ իղ : Եանի պու միաքանուլիւնուն միւէստիս օլան զաթըն առսքիլական ֆաղիլէթլէրի, վէ իպթիտատէն պէյան իթտիկի մագսէտին շէրաֆէթիւ խալիսէթի, վէ պիլճիւմլէ Մխիթարեանլարըն Մուքթիլական խըզ մէթլէրտէ գուլանտըգլարը, կէրէք գաթոլէքլիկէ վէ կէրէք գարտաշ մուհապլէթինէ դայէթ մուվաֆըգ վէ շայան օլան մուամէլաթ Մխիթարըն վէ միւճէտտէտէն վիճուտա կէթիրտիկի պու միաքանուլիւնուն թէտպիր իւ ագայիտինի թէֆթիլ իթմէք իւզըն

օն պիրինճի կզեմէս փապրն էմրի իւզրէ մախսուսէն թօփլանմը
օլան գարաինայ մէճլխահնտէ, վէ Ֆրօբաղանտա սուրբ յողովքու
հուզուրունտա թէպրիչի գեմնէթ իտերէք փագա չըգմալէրի,
հերձուածողարը քիւլիէն մահճուպ վէ ուզղախառ վարդապե-
տութիւնու հիմայէ վէ մուհաֆազա իթմէք իւզրէ թէլնֆ իթտէք-
լէրի ըուհանի քիթապար, վէ անլէրին սայիր իմ՝ քիթապլէրի իէ
պերապեր՝ հէր պիր հերձուածողուգ իֆթիրպլէրինտէն մասուն վէ
ազատէ օլտուգլարընը սուրբ յողովքուն տախի թանրմասը. Միւի-
թարեան միաքանու թիւնաւնուն հէր ետրտէ վէ թարա օլտուգլարը
մահալտէ տախի գաթողէքլէս վէ թէրպլէս իւ մետէնիթը միլէ-
թէ տէքրետար օլան, թէյսիրլէրի վէ ապա վէ գաթիա մէնֆասթը
զաթիլէլէրինի կէօգէթմէլիւպ, հաթտա գաթողէքլէրին տահիհ խայ-
ըը իչիւն մեմուր օլտուգլարը խըզմէթլէրտէ կէչմիչտէ վէ շմտի-
տէ չէքտիքլէրի վէ կէլէճէքտէ չէքէճէքլէրի միհնէթ վէ մէշագ-
գաթ վէ հալածումար, պունճա միւթէպեր գէվաթըն վէ մէշ-
հուր զագէթալէրին շէհատէթի, վէլ հասըլ կէրէք միլէթտէն վէ
կէրէք ազըլ Ֆրօբաղանտա ալուննօլարընտան վէ կէրէք միլէթին
նախագահլարընտան կէօրտիւքլէրի իզզիւ շէրէֆ վէ սօսթըլըք վէ
խալիսէթ, վէ թահաին ու աֆէրինլէր, զանը աճիղանէմիզ իւզրէ
սաֆտերունլուգլէ սօղրուլուզու արամաղա ճահա իտէնլէրի, վէք
ապիմ վէ միւսքիթ սէլիլէրտիրքի եինէ օ սօղրուլուգ իլն իհ-
թիմալարը ալչագ կէօնիւլիւլիւք հուսուտինտէն տախի ճիւ-
զէիճէ տըշարը չըգմաղա մէճպուր օլմուշուգ:

Խիլասիը Բէրճի-ժէի Մէճրիս :

Ի Լ Ա Ն Ը Ա Ր Ի Ք Ե Ր Ձ Ի Ա

Պագթըրա մեշուր իլմնարարըն պիրիսի «Պիր թերձիւ-
մէ հէր նէ գատար տրգգաթլը օլսա, եինէ աղընա նաղարէն, չի-
չէքըն պիր գոււմաղըն, եիւզիւնիւ չէվիրիպ թէրս թէրաֆընտան
կէօրմէյէ պէնղէր տէմիշ տիր :»

Պու միսիլիւ ումուր իլէ մէշղուլ օլան զէվաթէ պու քէլա-
մըն նէ մերթէպէ հագիգէթէ մագրուն օլտուղու պիթթէճրիւ-
պէ մալիւմ տիր . վէ վագասա սէնէլէր իլէ մէքթէպ.քէօչէլէրինտէ
լիսան թահսիլնէ տէվամ, վէ միւտտէթը մտիտէ մէմուրիէթ-
լէրտէ իսթիստաման սօղրա տախի եինէ էլֆաղը պալղէ իլէ ի-
ֆատէի մերամ, վէ լիսանտէն լիսանէ էտայը մանայը թամմիթմէք
հէման միւմքինսիղ տէյիլ իսէ տէ իֆրաթ մէրթէպէ միւշքիւ
պիր քէֆիէթ օլտուղու էրպապը ինտինտէ զահիր վէ աշիքէար
տըր : լմմա իլհամաթը իլահիսէյէ նայիլ օլան զիւմիէի վէլն ուլահ-
տան առաքեալարըն վէ Քիլիսանըն սուրք փէտէրլէրինին, թահսիլ
իթմէյէրէքտէ էնվայը լիսան սէօյէմէլէրի, վէ քիւթիւպ ու շէրի-
յէ վէ շէրիֆէի այնիյէ թերձիւմէ իլէմէլէրի, քէրամէթ գասպի-
լինտէն օլուպ, անէր քի էվլիայը տիրակեհահանտըր եանի հագթա-
ալանըն գատոր սըրընա վագըֆ օլան զէվաթը քէրամտէն տիր,
անլէրէ իթիգաթը թամմէմիղ վարտըր . անձագ անլէրին հալը
մէգքիւրի գըյասա կէլմէղ . իմտի պիղ պահսըմըգա կէլէլմ շար-
թը մէվձուտ օլմատրգձա եանի քիչինին էքի լիսանէ վուգուֆու-
թամմէսի պուլունմատրգձա էվրագըր ըտմիլէի խալգ իչիւն թէր-
ձիւմէ իթմէք աղիմ պիր խաթա, վէ խուսուսիլէ պատտըրպ
նէշը իթմէք իրթիքէասըր ճինայէթ տիմէք օլուպ, պու միսիլիւ
խաթայէ կիրիֆթար օլանլէրին նամի պէտնամ օլմագ միւգթէ-
զայը հուգուգու ինսանիէթտէն օլաձաղը աշիքէար տըր : Պի-

նաէն այէն՝ պիր միւտտէթտէն պերու մէսայիհի միլէթէ միւթալիգ պազը էվուգըր րէամիէ պիզզարուը մարիֆէթը աճիզանէ միզլէ թէրճիւմէ օլունուպ թապ ու նէշը գըրընմագատ օլտուղուն տան , պունլարտա գարուրի իւլ վուգու պազը սէհվիաթը ինչաի յէ վէ թապիէ տախի մէշհուտ իսէ տէ , իֆատէի մերամ վէ էտայը մանայէ տայիր վիէք տէ պիր զիան վէ զարարը օլմատըզտա աշիքեար իտիւկիստէն , պիզլէրին վէ օգույանլէրին գայլի միւթ թէրիհ օլտուղու հալտէ , կէջէնտէ ֆաղիլէթիւ Մնսինէօր իլարօ հազըէթէրինին նամի ումու միսինի թէրճիւմէ վէ թապ իթտիրտիքտէն սօզրա զէմանէ առաքեալարընտան պիրիսի կէօյա թէրճիւմէմիզտէ սէհվ վէ զալթ պուլուպ , քերամէթ գապիլինտէն օլան լիսանը զայրը միւթատէսի վէ էլֆազը աճայիպէսի իլէ միւճէտտէտէն թէրճիւմէ իտիւպ , վէ քէնաիսի Մ . Ս . լիթօլրաֆիա թէզկեահընըն արարտա սագլանարագ Վարգանէանըն թէրճիւմէսի պիւսպիւթիւն զալթ աըր տէյիւ հալատիս նէշի իլէ էվիէիճէ ահմագլարտա ինանարըմը , վէ պիր էքի լաֆքէօրիւք շէրիքլէրի վասթաթարլա սայը թէրճիւմէլէրիմիզ հագգընտա տախի գապա իտղըրտա գանարըմը օլմազլէ , վաճիպէի զիմմէթիմիզ օլան մուհաֆագայը նամուս զըմնրնտա օ վագըթտանտա իւլաննամէ առմը գապուլիմիզ պէյան իտիւպ , վէ հէր քիմ իսթթէզկեահըն արգասընտան մէյտանա չըքմարընը մաթլուպ իսէրէք տալայը տախի պիլ ճիւմլէ մէհարէթիւ թէրճիւմնպլէրին գարարընա իհալէ իլէյուպ , իլէրիւտէ պատէթթահգիգ պու եհնի միւթէրճիսի միւսթահագգ օլտուղու վէճհ իլէ իսմի րէամիլէ րէզիլըրալայ իթմէկի թահիւտ իթմիշիտիք . օլ էննատէն պէրիւ խայր իտահլէրիմիզ օլան միւթէպեր միւթէրճիւմլէրտէն միւթէատտիտ շահատէթնամէլէր տախի եէտիմիզէ վասլ օլուպ պու ճիհէթլէ տախի գայլի գուլվէթ իտէրէք , թուլ միւտտէթ իտամիսիլին իսմինին պէյանընա մունթազըր պուլունմուշ իսէքտէ , պիր սէս վէ սէտա զուհուը իթմէտիլինտէն , իլանըմըզա պէյան իթտիկիմիզ եուտուլմազ վէ հազմ օլմազ պէտնամըզը հէր քիմ իսթ քեամիլէն գապուլ իտիւպ գաֆտան կիպի իւզէրինէ կիլինմիլ , վէ բէքտէ եագըշմը օլաճազը շէօլէ տուրտուն , թէրաֆըմըզան տախի թահգիգ օլունտուղու վէճհ իլէ իսմինին տախի մէյտանա չըգա

ըրմասրոյա հետեփը իսթիհզա վէ գահգահայը ամմէ իթմէք , վէ
պէօյէ աղնամատրղը լիսանտան թէրծիւմէ , վէ պիլմէտիսի լիսան
տանտա էտայը մանա իթմէյէ գալգըջմասը պաշնտան պէօյիւք
խալթ իթմէք օլտուղուհու քէնտիսինէ աղնաթմնք Փարզ վէ ճա
յիզ օլմուշքէն եինէ պիլ միւլահպահաթտա պուլունտուղու
թարիգաթէ հիւրմէթէն շու իսմինին իլանընտան սարփը նազար
գըլընմասը վաննը ածիզանէմիզ իւղըէ պիւր ինսանիէթ վէ պիւր
տիանէթ պօրճու օլտուղունտան , իլանը սապրգըմըղը գրատթ
իտէնյէրտէնտէ պու գարարըմըղըն մազուր պուլուլմասրտա մե
մուլիլզ օլմադտէն նաշի միւճէրէտ հագգըմըղտա հիւանիւ շա
հատթ իտէնյէրէ ալէնէն իզհարը թէշէքքիւր իթմէք , վէ
թէվաթիւրէն թահիւտ իթտիկիմիզ վատտէ տուրմամը կիպի
կէօրիւնմէմէք , եախօտ սիւքիւթիւմիւզ ատէմը իգթիտարէ համ
օլունմամագ իչիւն մուլիթասարէն շէօյէճէ պէյանը հալէ պու մա
հալտէ իպթիտար գըլընմըջար :

Յ . Վ . պպրանէան :

ՊԻՐԻՆՃԻ ԹՇՎՈՒՄՆԵՐ:

Օն պիրինճի կղեմէս սրբազան փափրն կիւնիւնտէ, Տրօբա-
կանտա սուրբ յողովքունտան վերիէն վճիռ տիր քի, անըն իւէ
Ալլահըն գուլու Մխիթար Աբբահայր վէ շակիրտլէրի, հագլա-
րընտա օլան իւք իշթիքեպէրէ զպէպէ իթտիլէր:

ՊԵՏԻՄ

1718 Մեպտեմբերին եիրմի պթընճը կիւնիւ ագտ օլունան
Տրօբականտա սուրբ յողովքու մէճիսինտէն:

Հէրաֆէթլիւ սաատէթլիւ Տօն թանասիոս գարտինալըն
Թագրիբի իւզրէ, պու անէտէք վագի օլան թէֆթիշ վէ թէճէս-
սիւս իւէ, սուրբ յողովք շէրաաթը քէսիպ իլան իտէր քի, սուրբ
Անտոն կարգընտան վէ սուրբ Տենեդիկտոս Թարիգաթընտան օ-
լուպ, Վէնէտիկտէ թէմէքիւն իտէն Արմէնի կրօնաւորլարը, պու
անէտէք հագլարընտա սուրբ յողովքա շէքվա գըլընան մատտէ-
լէրտէ գապահաթարզ պուլունտուլար:

Սուրբ յողովք թէքրար վճիռ վէրիւր քի, օ միաբանութիւ
նուն մեծաւորու Պետրոսեան Մխիթար Աբբահայրըն, վէ իւէ-
րիւտէ քէնաի յաջորդլարընըն, պու կրօնաւորլարը, քէնաի տէօր-
տիւնճիւ ուխտլարը միւճիպինճէ արեւելք թէրաֆլարընա քարու-
զութիւնա կէօնտէրմէկէ ըուխսաթլարը վարտըր: Հու գատար
քի էվլէլճէ Վէնէտիկ նուիրակը հուզուրունտա թէֆթիշ գը-
լընալար, իլա օ մատտէլէրտէ քի հերձուածողար ուղղախառ տի-
նին ճշմարտութիւնլարընտան այրըլըլար, ախէր պիր շէս իշին
տէյիլ:

Վէ կերէք եպիսկոպոսլար վէ կերէք առաքելական վիքարլար
պուլունան թէմլէրէ կելտիքլէրինէ սուրբ յողովքուն ուսուլինէ
Թաթպիգէն, օ միսիլիւ եպիսկոպոսլարտան վէ առաքելական վի-
քարլարտան, հիշ օլմաղ իտէ եազը իւէ միսիօնարըղա լազըմ կէլէն
իշխանութիւնլարը մաթլուպ իտէլէր, էկէր ուզագլըք մուխաթա-
րա, պէօիւք պիր մէշագգաթ վէ տայըր գապուլէ շայան պիր սէ-

պէսպէ՛ք քէնտիւնէրի պիզաթ կիտէմէզլէր իսէ : Անճաք շիմտիքի հալտէ , միտիճնարըբլարընը իճրա իթսինկէր , վէ մագպուլ յլտուն :

Եօգարտա զէբր օլունան կիւն վէ սէնէտէ , Բօմատան վէրիւ միշ տիր :

ԺՕԶԷՓ ԳԱՐՏԻՆԱԼ
ՍԱԳՐԻԲԱՆԹԻ ՆԱԽԱԳԱՀ
Պ · Ա · ԼԱՐԻՍԱ ԱՐՔԵՓԻՍԳՈՓՈՍՈՒ
ԱՏՆՆԱԳՊԻՐ ,

2 .

ԻՐԻՆՆԱԴԻ ԹԵՍՏԻԳՆԵՄԻ :

Օն տէօրտիւնճի Բենեդիկտոս սրբազան փառի , քէնտիւնէ կէճն տէրիւն միւզէյէնէն , վէ Էրմէնիճէ պիր Աստուածաշունչ քիթապը իչիւն Միտիթար Աբբահայրա թէշէքքիւր իտուպ Միտիթարեան կրճնաւորարըն մէյվէլի քարոզըթիւնկարընա տէվամ իթմէլէրի իչիւն զայրէթ վէրիւ :

ՕՆ ՏԵՍՏԻԳՆԱԴԻ ԲԵՆԵԴԻԿՏՈՍ ՓԵՓ

Մէվկիւլիւ էվլատըմըզա սէլամ վէ առաքելական օրհնութիւն : Բրօբականտա ատենադպիրի Ֆաղիէթիւ Անտիսեօր վասէթաւ սըյա թէրաֆըմըզա հէտիյէնի մէրիյէ օլարագ կէճնտէրիւն Աստուածաշունչ քիթապընը գապուլ էտիպ զայթ մագպուլիմիզ օլ մուշտուր : Վէ պու պապտէ մախսուսճա սիզլէրէ թէշէքքիւր իտուպ . քէզայիք կրճնաւորարընըն մէյվէլի քարոզըթիւնկարը իչիւն տախի իֆրաթ թէշէքքիւր իտէրիզ , վէ ճիւմիլէսինի վէտէրանի մուհապէթիլէ գուճագլայըպ , առաքելական օրհնութիւնու մուզու վէրէրիզ կէրէք սիզլէրէ . վէ կէրէք քեաֆֆէի միաբանլարընըզա :

Բօմատան 22 սեպտեմբեր 1742 թարիխիլէ վէրիմիշտիր :

3 .

ԻԲՉԻՆՆԱԴԻ ԹԵՍՏԻԳՆԵՄԻ :

Սուրբ աթոռա շէքվա օրուան Միտիթարեան կրճնաւորարը վէ քիթապարընըն փաքա չըգարան վճիւլէր վէ մէքթիւպէր :

Բրօբականտա սուրբ Եղորմքունուն գարտիխալ նախագահը

Թերաֆրնտան , սուրբ Ղազար վանքընտա Մխիթարեանլարըն պասմախաննեսինտե պասըան պագը քիթապարըն Թեֆթիչնե տայիր եազըլան մեքթիւպիւն Թերճիւմեսի սիր :

Ֆազիլեթիւ Սեմահեթիւ Էֆէնտիմ :

(Ագոնց Աբբահայր) :

ԿէչէնԹարիխիյէ սենե Նիսան 27 սուրբ յողովք Թերաֆրնտան սիզլերե եազըլան մեքթուպ իլե պերապեր կեօնտերիլէն փուսուլա տերուհինտե իմլերի պուլունան քիթապարըն . պունտան պեցլե եինե օ սուրբ յողովք Թերաֆրնտան Թեֆթիչ վե Թեճիսիւս գըլընմատըգճա , Մխիթարեան կրօնաւորլար Թերաֆիլերիտէն , Թեքրար պասըմալերի եմը իւ Թեմպիհ գըլընմը ըար :

Իմսի պու անետեք Թեֆթիչ գըլընան քիթապարը սերիան պէյան իտերիմ քի պունլար տըր : Սուրբ Աստուծոյն երկուարը իւզլերնե ճերհեյե վաւարը : Չառէան Հ . Միքայելին իլի . պեր այլեք Ֆաիւլեւե ինթեթիլեր Մագերեան Հ . Մկրտիչին Լըրմէնիճէ ալխարհաթար վե ինարճե հասարակ շնորի Փախասեան Հ . իգնատիոտուն :

Պու քիթապարտա ուղլախառ վարդապետութիւնա գարը հիչ պիր շեյ պուլունմատըղընտան , պունտան պեցլե պասմա իթմելերինե սիզլն Մխիթարեան կրօնաւորլարա բուսխաթ վերերիգ :

Բեզալեք փուսուլատա պուլունան ախեր քիթապարը տախի պասապիլերլեր , բուսխաթլարը վերիմիշտիր :

Բոմա Բրօբահանտաընտա 6 յուլի 1816 :

ՓԱՉԻԼԷԹԼԻԻ ՍԻՄԱՀԷԹԼԻԻ ԷՓԷՆՏԻՄԻՆ
Լ . ԳԱՐՏԻՆԱԼ ԼԻԳԻԱ ՆԱՍԱԳԱՀ
Յ . Մ . ԳՈՒԱՐԱՆԹԱՕԹԹԻ
ԱՏԵՆԱԳԻՐ

Ֆազիլեթիւ Սեմահեթիւ Էֆէնտիմ :

(Ագոնց Աբբահայրա) :

Սրբազան Էֆէնտիմիգ ետաինճի Պիոս Փափ հազրեթլերի , ուղլախառ Լըրմէնիլեր պէյնինտե զուհուրա կէլէն մեզհեպ մաւրազլարը վե իտտալարը խապերինի ալըպ , գալպինտե պեցլեք աճը վե Թեէսիւլեֆ հասըլ օլմուշաուր . պու գիւ իւ գալ վեմաւրազլարե սեպեպ օլան խուսուլարըն պիր պաշըճասը տախի , Յովհաննէս իմաստասեր Օճնեցի տէնիլէն շախսըն , վե ընդդէս

Երևանականաց թապիր օլուևանն քիթապարնրն նիզա վէ միւճատէլէսի օլտուղունու իշխատէրէք, պու սէպէպլէր իջիւն գալէմէ ալընուպ քէնտիսինէ թագտիմ օլուևանն քիթապարնրն թէֆթիշինէ քէմալը տրգգաթ վէ ինթիմամ իլէ պագըմագտա օլտուևն, քէնտիսի շիմ տիտէն պու մատտէ հագգընտա քէստիսի սիճիլի պէյանն իլէմիշտիր :

Իմտի պու տալա քէմալը տրգգաթլէ բույթ օլուևարագ, թէֆթիշ մէճիսի շէրթիթի տիվանընա տախիլ օլան սէմահէթլու գարտինալէրին բէյ վէ բիզար իլէ, սրբազան Քահանայապետ 26 յուլիս 1819 թարիխինատէ, Ֆէթանէթը ճէրլէսի իլէ գարար վէրիւպ շու վէճէ իլէ վճիու վէրմիշտիր :

Պիրինճի : Ընդդէմ Երևանականաց քիթապարնը եազան Յովհաննէս իմաստասէր Օճնէցի, վէ Մանաղկերա մէշլէրէթինին բէիսի տիկէր Յովհաննէս, իքիսի պիր ատամ մը տըր աճապ, պու մէսէլէ, երպապը քիթապարն շէրթաթընա իհալէ օլուևսուևն :

Իքիինճի : 1816 սէնէսի Վէնէտիկատէ պասըլան պու քիթապ, սէրպէսթ պըրաղըլաճադ տըր : Վէ սրբազան Քահանայապետին պու վճիուի, Սթամպուլտա միւգիմ առաքելական Վիքարա, վէ Լըմէնի քաթալիլէրին փիսկոփոսուևա վէ սայիր լաղըմ կէլէնլէրէ պիտի բիլմէք իւզըէ էմը օլուևմուշ տուր :

Իմտի սրբազան փաիրմըզն էմըինէ մուվաֆագաթ իտերէք, պու վճիուտէն պիրէր սիւրէթ շէ, եօգարտա զիքրի կէջէն վիզար վէ փիսկոփոս ճէնապլէրինէ կէճատիւմիշիզ, վէ զայթթ էլըմ պիր մատտէ օլտուղուևսուևն պիր սիւրէթի տախի թէրաֆընըզա իրսալ գըլըմմըշ տըր :

Իմտի մէմուլիմիլ տիր քի, սիզլէր տախի էօթէտէն պերիւ մէլուֆ օլտուղունուպ տիրայթթ վէ Ֆէթանէթլէ, վէ սիզլէրին միւնասիպ կէօրտիւլիւ վէճէ իլէ ճահա իւ զայրէթ իտէճէքսինիզ քի իքի թէրաֆըն զըտտիլէթինատէն տախի պիր մարագա զուհուր իթմէտիքատէն մատա ուսըլուլուգ վէ հագիմլէքլէ Սէմահէթլու չու պանըն սէսինի իշխատէրէք, սրբազան Քահանայապետին արզիւ վէ էմէլ իթտիսի պէօյիւք մաքստէ վասլ օլալար, քի պաշգա պիր շէ, տէշիլ, իլա սուլէ վէ իսթիլահէթին իպգասը, վէ պուևճա վագթտան պերիւ թէրաֆ թէրաֆ օլարագ, իտտաա վէ նէվսանի :

յէթ տաղալարը իլէ չալգանմագտա օլան ուղղախառ խըմէնիլէրին
գալլէրինտէ գարտաչըզ վէ քրիտախանլըզ իթթիֆագը վէ մու-
հասպէթինին իսթիգրարը արը :

Պունճա վուգուսթլարտա , սիլէրին սուրբ Աթոռա կէօսթէր-
տիլինիլ իթատէթ , հիւրմէթ վէ ըայէթ , վէ իլլա պու մարաղալար-
տա էվլատ իթասթըլա սուրբ Աթոռ տիվանընա միւրաճաթ
իլէմէնիլ , աչքեար իսպաթ իտէր քի , սիլէն ճշմարիտ ուղղախառ
կիպի տայմա խաթըրըզտա արը շու քէլամ քի « Հալա հայաթտա
կիպի պու Աթոռ իւղէրինտէ մէսնէտ նէշին օլան սուրբ Պետրոս
արայանլարա տօղըուլուզու պէյան իտէր , » (սուրբ Պետրոս ոսթաթան)
« Սուրբ Աթոռա ըէհնիւմա օլան նէ եալանճըլըզտըր վէ նէ տախի
խօսքէսէնտըք տիր , իլլա քահանայապետական վճիռլէրին գարա-
ըլ արը : » (Եւրոս փփա փիգոփուար Բերաֆընդան Եալլան Ֆիլիպլէր , Լ-
պէթէ) . իմտի թէրաֆիլիըրէք ըուհունու պէր թարաֆ իտէրէք ,
պու միսիլլիւ իթատէթ վէ մուվաֆագաթլէ քահանայապետական
վճիռէ ըայէթ իտէճէյիլիլտէն քէմալը էմիլյէթիմիլ վար արը :

Սրբազան Քահանայապետին գալլիլինին էմէլ վէ արգելսի միւ-
ճիպինճէ վէ արեւելեան ուղղախառլարա էլլէմ , վէ սուրբ Քիլի-
սէյէ հիւանիւ իպրէթ օլաճագ պէօյլէ պիր մատտէյէ հիստտար
օլմանըլ իլէ , տէյիլ Եալլըրըզ սուրբ Աթոռ ինտինտէ , իլլա Ալլահըն
հուզըրուհտա պէօյիւք իւճրէթ գազանաճագսընըլ :

Թէզպիտի էօմրիւ իգպալինիլ իչին տայիմա տուա իթմէք-
տէ իմ :

Ըամա Բրօքականտարնտա , 26 յուլի , 1819 .

ԽՈՒՂՈՒՍՔԵԱՐ ՊԷՆՏԷՆԻՉ
Ք . ԳԱՐՏԻՆԱԼ ՔՕՆԹԱՆԱ ՆԱԽԱԳԱՀ
Կ . Մ . ԲԷՏԷՉԻՆԻ
ԱՏԷՆԱԴՊԻՐ

ԱՃԻՌ

Յոյհաննէս Օճնեցի ճառընըն վէ շախսընըն տալաը սրբազան
փափ հազրէթլէրինէ արը օլունարագ շու վէճիլէ սիճիլ քէս-
միշ տիր :

Լըմէնի կաթուղիկոսու վէ ընդդէ՞ երեսնամուտայ փնտղըն փէլ-

Կէ՛ Յովհաննէս (Ճնեցի իւն , Մանազկերտ մեշվերթինի թէր-
թիպ իտէն տիկէր Յովհաննէս , աճապ իքիսի պիր ատամ մը
տըր . Պու մէսէլէ էրպասպը վուքուֆուն շէրիաթընա իհայէ օլուն
սուն . Մնճագ զեբրի կէչէն քիթապ 1816 մէնէսի Վէնէտիկտէ
պասըտըը սիւրէթ իւզըտ սէրպէսթ պրաղըըն .

Ե Լ Տ Ի Ն Ճ Ի Պ Ի Ո Ս Փ Ը Փ

Չարհայ 26 Մայիս . 1819 .

Սրբազան էֆէնտիմիզ , զնրտէ իմզամըզ օլան Մնաջիկայ լութ-
ֆէն , հուզուրընտա պուլունտուզու հայտէ ումուսի թէֆթիշ
ճի Սէմահէթիւ գարտինալ էֆէնտիլէրին շէրասթընը կէօզսէն
կէչրէրէք էօգարտա էաղըլան վճիռի իթա իլէտի , վէ էմր իթաի
քի , պու վճիռ Տրօքահանտա սուրբ ժողովքունուն էլ իլէ Սթամ
պօտա պուլունան առաքելական վիքարըրա վէ սուրբ ժողով
քուն մինասիպ կէօրտիլիւ սայըր զաթլարա տախի կէօնտէրիլին .

Փ . Թ Ռ Ի Բ Օ Չ Ի Ա Ռ Ա Ջ Ի Կ Ա Տ
Կ Ա Մ Ի Լ Լ Ո Ս Ս Պ Ա Ր Չ Ի Ա Ն Ո Ս
Թ Է Փ Թ Ի Շ Ի Շ Է Ի Ի Մ Է Ճ Լ Ի Ս Ի
Ա Տ Ե Ն Ա Դ Պ Ի Ի Ի

Ճագիլէթիւ Սէմահէթիւ էֆէնտիմ .

(Մգնց Մբահայրա) .

Թէֆթիշ շէրիֆ տիվանը . Միսթարեան կրօնաւորըըն քի-
թապլարընը պիր էյիճէ թէճէսսիւս վէ թէֆթիշ իլէտիքսէն
սօնըրա , յուլիս այըն օն տէօրտիւնճիւ կիւնիւ , Հ . Միքայէլ
Չամիչէանըն էաղտըըր Էրմէնի թարիխի հագգընտա սիճիլինի
քէսիլ օլմաղլէ թէֆթիշ սուրբ Մթոռա իհայէ գըընան քի-
թապլարա նէ վէճիլիւ աճիլէթէն տէվամ օլունտուզունու , վէ
ուղըտիաու Էրմէնիլէր պէնիստէ զուհուրա կէլէն գիլիւ գալ
վէ մէզէպ մարապլարընըն օրթատան գալգմաթընա նէ կէօնէ
ճահտ ու իգտամ օլտուզունու պէյան իթմէք իչիւն , սիճիլին
պիր սիւրէթի տախի թէրաֆընըզա կէօնտէրիլիլ տիր . իմսի
սուրբ Մթոռա կէօսթէրտիլինիզ էվատըզ իթասթընտան էմին օ .

լարագ , թէ՛ զայիւտիւ էօմր իւ իգպայնիդ իչիւն Ալլահա տուա
իթմէքտէյիմ ,

Բօմն Տրօքահանսարնտա . 31 յուլիս 1819 .

ՍԵՄԱՀԷԹԼԻԻ ԷՓԷՆՏԻՄԷՆ
ԽՈՒԼՈՒՍՔԵԱՐ ՊԷՆՏԷՍԻ
Յ . ՓՕՆԹԱՆԱ ՆԱԻԱԳԱՀ
Կ . Մ . ԲԷՏԻԶԻՆԻ
ԱՏԵՆԱԳՊԻՐ

ԱՂԻՈՒՆ ՍԻՒՐԼԷԹԻ

Իշպու 1819 սէնէսի յուլիսին 14 իւնճիւ կիւնիւ . Հռովմէա
կան Բիլիսէսինն ումումի թէ՛ Ֆթիչլէրի Սէմահէթիւ գարտինալ
լարըն մախտուսճա պու խուսուս իչիւն թային օլտուքլարը , վէ
Մինէրվա սուրբ Աստուածածին վանքընտա ագտ օլան սուրբ Հռո
մէական , վէ ումումի թէ՛ Ֆթիչլ շէրիֆ մէճլիսինտէ , Մխիթար
եան միաբանութիւնտան , Չամիչեան Հ . Միքայէլին , 1784 ,
1785 , վէ 1786 սէնէլէրինտէ 3 ճիլտ օլարագ պասարարըղը Լչր
մէնի թարիսի թէ՛ Ֆթիչլ միւզաքէրէսի օլունարագ միւշարալէյ
հիւմ սէմահէթիւ գարտինալէր սիճիլ քէսաիլէր քի օ թարիս
քիթապը , հիչ պիր վէճհ իլէ դատապարտել օլմայարագ սէր
պէսթճէ պրրաղըլաճագ տըր .

Ալլահըն լութֆու քէրէմլիլէ ետինճի Պիոս սրբազան փառի
հաղթթլէրինտ պու վճիւ , մէճլիսի շէրիֆի մէզպուր Առաջի
կայսը սէմահէթիւ Գարտինալ էֆէնտի թէրաֆընտան արղ վէ
իֆատէ օլունտուքտա , Միւշարալէյն էֆէնտիմիղ տախի թաս
տիգ խլէմիշ տիր :

ԿԱՄԻԼԼՈՍ ՍՊԱՐԶԷՆՆՈՍ
ՄԷՃԼԻՍԻ ՇԷՐԻՓԻ
ՈՒՄՈՒՄԻ ԱՏԵՆԱԳՊԻՐ

ԵԼՅՏԷՆՃԻ ՊԻՈՍ ՓԼՓ

Հ . Մկրտիչ Ագգերեան Մխիթարեան կրօնաւորուն ճակտ ու

ի գտամիայն Լշրմէնի ճէտէն Լատին ճէտէ թէր ճիւղմէ օլունմուշ վէ պազը խզահաթ ինէ տօնանըմըշ, գայսերըն Լստեբիոս Պամիլիւս նամ փիսգոփոսուն իգի ճիտ թագվիմի վէգայի քիթապը օլան հէտիչէի մերիչէնիզին լութֆէն ինտիմիկտէ գապուլէ շայան օլտու զունտան տօլայը սեպտեմբեր 3 թարիխիյէ եազտըզընը թէշէքս քիւրնամէ Բամատա Վէնէտիկ Միխիթարեանըրը վէքիլի Ֆազիլէթու լիւ Հ. Մանուէլ Պախլախեան վասեթասիյէ եէտիմիզէ վասլ օլտու : Վէ պու մեքթիւպիւնիզէ սերիան ճէվապ վէրէրէք, խուսուսիյէ իՖրաթ մերթեպէ պիզէր մէմուսն վէ միւթէշէքքիւր օլուրուզ սիզէրտէն քի, պէօյլէ պէօյիւք ազըլ վէ մարիֆէթլէ չալըշըլպ մէյտանէ կէթիբիլէն մէշուր պիր քիթապը պիզէրէ հէտիչէ իթմէյէ միւրատ խլէմիշիւնիզ : Խմտի պու գարտաշըլպ ալամէթէնի կէօսթիւմէնիզ ինէ, գալպիմիզին թէշէքքիւրիւնիւ սիզէրէ պէյան իթմէյէ վէսիլէ վէրտիլիւնիզտէն ղայէթ իւլ ղայէ մէմուսնիթիմիզ հասըլ օլունշտուր, վէ մեքթիւպիւնիզտէ մէմու օլան հիւրմէթ վէ տիանէթ իգրարլէրիւնիզ, քէմայը իշթիազը տէրունիմիզէ գապուլ իտուպ, առաքելակնան օրհնութիւնումուզու գալպտէն վէ իՖրաթ մուհապէթլէ սիզէրէ իթա իտերիզ :

Վէրիլտի Բամատա, պէօյիւք սուրբ Աստուածածին վանքընտա, 18 սեպտեմբեր, 1819

Վէ քահանայապետիլիմիզին եիրմիւնճի սէնէսինտէ :

ԵԼԵՏԻՆՆԻ ՊԻՈՍ ՓՆՓ

Մէմահէթլիւ էֆէնտիմ, (Ագոնց Աբբահայր)

Միխիթարեան միաբանութիւն քիթապըրընըն ղայէթ միւշքիլ վէ ղայէթ էլզէմ օլան թէֆթիլի շէրիսի իշթէ նիհայէթ խիթամ պուլտու : Խմտի լազըմ կէլէն սիճիլէրի իլան իտերէք, ամմէնիս գալպիւնի արզու օլունտուզու վէճիլէ բահաթ իտեր, վէ ուղղափառ Լշրմէնիլէրի պէնիստէ զուհուրա կէլէն մարազա իխթիլալ, վէ գարմազարըշ միւճատէլէլէրի մէն իտերիզ : Խմտի թէֆթիլի շէրիֆ ուլու տիվանը, քէմայը տերայէթլէ պիր էյի թէճէտիւս իլէտիքտէն սօղա, քէնտիսէ վէրիլէն տէֆթէրտէ պուլունան :

վէ զկրտէ իսխմէրի երգըլան քիթապար հագգընտա օլան վըճի-
 ուինի շու վէճէ իլէ պէյան իթմիշտիր , վէ մինասիպ կէօրմիւշ-
 տիւր քի Լըբիեհէ (Օրոյոյ վէ Տօնայոյ . Լըբիեհէ Լարոնաթարուն , 1805 յա-
 ըն վէ Վարտ արոյ : Սեփոնիւն Ռոնոյն Պօլոսի . Սեփոնիւն Հայտան շարտե-
 նոյ , վէ 1811 տէ Վէնէտիկտէ պարըան տուա , քի Հաւատով խոս-
 տոլանիմ Թապիր օլունան , քիթապարըն ճիւմէսի , սերպէսթճէ
 վէ հէր մահայտէ նէշը օլունուպ օգուսունյար , վէ պու անէտէք
 վագի օլան վճիւլէրլէ , ծնարա իլիշէք օլմայաճաղը պէյան օլուն-
 սուն . Սրբազան վիտերիմիկ եէտինճի Պիոս հաղըթիլէրի , պու
 վճիուէ քինտի ըն վէ ըիգասընը տալսի վէրմիշ օլտուղունտան
 անըն պիր սիւրէթը միւթէպէրէսի Թէրաֆընըգա տախի կէօնտէ-
 ըրմիշ տիր քի , սիլլէրին սրբազան Քահանայապետ էֆէնտիմիլին
 ուլու սիճիլլէրինէ տէրքէար օլան Թէքմիլ իթատիլիլէ , Քրիս-
 տիանճա խաղաղութիւնու նէ գատար սէվտիլիլիլէ , տալիհ Քը-
 ըիտիանյար պէնիխտէ տայիմա հիւքմիւ օլաճաք վէ գարտաշ մո-
 հապպէթի իպգասընա նէ գատար խահէշքէր օլտուղունա ճիւմ-
 լէյէ այան վէ պէյան իտէրիլ :

Իմնի Թէգայիտի էօմիլ էգպալընըգ իլիւն Ալահա տուա իւ
 տէրիմ :

Թամա Տրօբականտասընտա . 15 յունուար . 1820

ԽՈՒԼՈՒՍՔԵԱՐ ՊԵՆՏԻՆԻՉ

Յ . ԳԱՐՏԻՆԱԼ ՓՕՆԹԱՆԱ ՆԱԽԱԳԱԸ

Կ . Մ . ԲԷՏԻՉԻՆԻ

ԱՏԵՆԱԳՊԻՐ

. ԲՆԻՐՇ ԼԵՄՊԻ . 1 դեկտեմբեր . 1819

Ալահըն լութֆու քէրէմիլէ եէտինճի Պիոս սրբազան Փապ
 էֆէնտիմիկ Սէճիսի շէրիֆտէն Առաջիկայ պուլունան սէմահէթ-
 լիւ Գարտինաը , միւքեայէմէտէ ախնէշիւպ , վէ մէճիսի մէզպուրա
 միւշափիր օլան Սէմահէթլիւ գարտինալարըն գուրալարընը կէօ-
 ըրւպ եանի , օգոստոս այըն բէրշէմպէ կիւնիւնտէ , Լըմէնիճէ
 Օրոյոյ վէ Տօնայոյ հագգընտա , վէ օգոստոսուն 26 սը տիկէր բէր-
 շէմպէտէ , Աւտիքեան Հ . Գաբրիէլին Պօլոսի Ռոնոյն Սեփոնիւն քի-

Թապը հագգընտա , վէ Ներսէս Հնորհայինին Հաւատով խոստովանիմ տուաւը հագգընտա , վէ պու սէնէ 15 չարչամնպ կիւնիւ եինէ Մէտիքեան վարդապետին Շարական Բացարդութիւնս քիթապը հագգընտա վէ Մէգերեան վարդապետին , Սրբոյ վարդ վէ ծարի վարոց քիթապը հագգընտա , օյան վճիռլէրի ըայէթ իտէրէք , էմր իթտի քի պու անէտէք օյան թէֆթիչլէրէ նազարէն պու քիթապլարըն ճիւմլէսի սերպէսթ պրրաղըլըն :

ԿԱՄԻՆՈՍ ՍՊԱՐՁԻԱՆՈՍ
ՄԷՃԼԻՍԻ ԹԻՓԹԻՇ
ԱՏԵՆԱԳԳԻՐԻ

ԱՍԼԸՆԱ ԹԱԹՊԻԳ ՕԼՈՒՄՈՒՇՏՈՒՐ
Կ . Մ . ԲԵՏԻՉԻՆԻ
ԲՐՕԲԱԿԱՆՏԱ ՍՈՒՐԲ ԺՈՂՈՎՔՈՒ
ԱՏԵՆԱԳԳԻՐԻ

Ֆաղելէթլու Սէմահէթլու էֆէնտիմ :

(Ազոնց Աբբահայր)

Հէր քէսին մուհագգագ տավայարընը քէմալը մուհապպէթլէտինէմէքտէ օյան սուրբ Ղողովք , 16 սեպտեմբեր 1815 սէնէսի թաւրիխլէ , Սխիթարեան միաբանլարընըն պաստրգլարը վէ սաթարգլարը քիթապլարա , վէ օ միաբանլարըն միսիօնարլղա կէօնտէրիմէսինէ տայիր օյան , մէքթիւպլէրիւիզին կէրիւյէ այընամար իչլէն մէգքիւր Սխիթարեանլարըն Բամատա ընդհանուր վէքիլէրի Հ . Սանուէլ Պախճախեան վարդապետին արգ վէ թէքլէֆի գապուլիմիզ օլուպ մատամքի , պու մէքթիւպլէր հանկը տավա իչլէն եաղըլըպ վէրիւիչ իսէ օ տավայար քէսիլիւիչ վէ պիթմիշաիր , վէ մատամքի սուրբ Ղողովք տախի շէքվա օլունան քիթապլարըն շէրաաթընը կէօրիւպ պիթիւիւիշաիր , զիքը օլունան մէքթիւպիւն եասագլարը տախի խիթամ պուլմուշ վէ հէր պիւր շէս էսկի հայինէ կէլիւիչ վէ տավա թութուլմագտան էվէլ պուլունատուղու հիւէթէ կիրմիշ տէմէք օլուր , սուրբ Ղողովքուն ինախտէ :

Հու գատար քի . սուրբ Ղողովքուն էսկիտէն վէրտիլի էմրլէր վէ սիճիլլէրին հիւքմիւ պաթըլ օլմայարագ , կրօնաւորլարընը տաւիմա անլէրէ մուվաֆագաթլէ հարէքէթ իտէճէք տիր :

Իմտի սուրբ Վոզմիբուն Հագգանիյէթէ օլան լայէթինին պու
ալամէթը ճէտիտէսինի տախի գապուլ պուլուրասընը :

Թէկայիւտիւ էօմրիւ իգպալինիզ իչիւն տայիմա սուա իթ
մէքտէյիմ :

Բօմա Բրօքականտասընտան . 18 ֆր 1820 .

ՍԷՄԱՀԷԹԼԻԻ ԷՓԷՆՏԻՄԻՆ ԽՈՒԼՈՒՍՔԵԱՐ ՊԷՆՏԷՍԻ

Յ . ՓՕՆԹԱՆԱ ԳԱՐՏԻՆԱԼ ՆԱԽԱԳԱՀ

Մ . Կ . ԲԷՏԻՉԻՆԻ ԱՏԵՆԱԳՊԻՐ

Բրօքականտա սուրբ Վոզմիբունուն 9 յուլիսի 1821 Թարիխին
տէ վէրտիյի գարարնամէնին սիւրէթի տիր :

Ա՛ւա . Հ . Սրապիոն վէ Հ . Մինաս Հագլէրինտէ օլան շէքվալէրէ
իթիպար օլունմագ ճայի՞զ մի տիր . վէ եախօտ նէ՞ մէրթէպէ
իթիպար օլունմայը սրը , վէ պու շէքվալէրին ումումի Միսի
Թարեան միաբանութիւնա նէ՞ Թէյսիլի օլապլիլը : Բրօքական
տա մէճիսիին ճէվապը : Թէկայիւն վէ ճիւլէսին լայիլ ճայիլ պէյի
պիլ , վէ օ շէվալէր իթիլիս մատնէրա բէրո օլունմարոսընը :

Ա՛ւա . Բրօթէսթօ իտէկլէրին (գօլէճիլլէրին) արզուսի իւզրէ ,
բրօթէսթօ նամէլլէրինտէ սրրա իլէ զէբրի պուլունան շէքվա
լէրտէն սօլայը , պիւթիւն ՄիսիԹարեան միաբանութիւնուն օ
պէշ գօլուլանյար իլէ իլհագիթի օլտուղունա ճիտտի վէ
Հագգի օլարագ վէսվէսէ իթմէյէ լէյ վէրէպիլլըմիլիլի : Մէ
մանէթիւ գարտինալլէրին ճէվապը : Հայր :

Ա՛ւա . Նիհայէթ Գերապայծառ Մգոնցուն պու սուրբ Վոզմիբա
եազարըը ջատագուլութիւն իլէ , պիւթիւն սուրբ Ղազար միա
բանութիւնունու փագա չոգարմագ . վէ պու իլէ իլհագի
թիլլէրի օլմատրընա տայիլ ալա պիլ շիւպհէ վէ վէսվէսէ
Էսերի պրագմամագ ճայի՞զ մի տիր . Մէմանէթիւ գարտինալ
լարըն ճէվապը : Լիլի :

ԱՍԼԸՆԱ ԹԱԹՊԻԳ ՕԼՈՒՆՄՈՒՇՏՏՈՐ
ԿԱՐՈԼՈՍ Մ . ԲԷՏԻՉԻՆԻ ԱՏԵՆԱԳՊԻՐ
ԹԱԹՊԻԳԻՆԻ ԹԱՍՏԻԳ ԻՉԻՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Մ . ՍՔԻԱՆԹԱ
ԱՏԵՆԱԳՊԻՐ

Ֆազիլեթիւ սէմահէթիւ էֆէնտիմ .

(Ագոնց Աբբահայրա) .

Կերէք սրբազան փառ էֆէնտիմիցէ , վէ կերէք պիզերէ սիւզնն եազարընը մէքթիւպերէ , վէ ընդհանուր վէքիլնիկ Հ . Մանուէլ . Պախլախտանըն արիզէսինէ ճէվապ օլարագ պէշան իտէրիմ քի , օ քեահասլարա տայիր օլան թէֆթիլէրին քեաֆֆէսի խիթամ պուլմուշտուր , վէ օլ վէճէ իլէ , կերէք թէֆթիլէ շէրիֆ մէճիլսինին , քէնտինէ իհպէ օլունան էվրագ հագգընտա , 1819 սէնէսի քէստիլի սիճիլէրին սիւրէթի , վէ կերէք կէչէն սէնէ , պու ումումի սուրբ Ղողոմքուն եանի 1821 յուլիս 9 ունտա վէրախի գարարլարըն պիրէր սիւրէթի սիզերէ տախի կէօնաէրիլմէսի թէնսիպ գըլընմըշտոր .

Իմտի իւզերէրինէ թաստիգ մէօհիւրլէրիմիզ վազ օլունարագ , պու մէքթիւպիմիզն տերունինտէ օ վճիուլէրին վէ գարարլարըն սիւրէթլէրի կէօնաէրիլմիշ տիր . Սրբազան վիտէրիմիզ , պու իւթիֆաթը սիզերէ պէօյիւք պիր թէսէլի ատտ իտիւպ , մէմուլ իտէր քի պու խուսուս սիզին միաբանութիւնուլուլուն կրօնաւորլարընա ազիմ պիր զայրէթ օլուպ , քէնտի իտարէլէրինէ իհալէ օլունան ճանլարըն էյլնինէ սալիհ պիր զայրէթ վէ հպլէսլէ չալըշորար , վէ հէր էյի էրմէնիլէրին տերունինտէ , քրիստոնէական մուհապպէթ էսէրինի ալէվլէնաիլիլլէր . Իմտի թէզայիւտիւ էօմրիւ իգպալնիզէ տայիմա տուպէր իտէրիմ .

Բամա Բորթականտասընտան , 12 յունիս 1822 .

ԽՈՒԼՈՒՍՔԵԱՐ ՊԷՆՏԷՆԻՁ
 Կ . ԳԱՐՏԻՆԱԼ ԳՕՆՍԱԼՎԻ
 ՆԱԽԱԳԱՀ ՎԷՔԻԼԻ
 Կ . Մ . ԲԷՏԻՉԻՆԻ
 ԱՏԵՆԱԳՊԻՐ

Ի Լ Ա Վ Է

Բրթրականտա շայիրտէրինտէն (գօլէճիլէրտէն) Մտիթարեանլար Հագգընտա վերիէն շահատէթնամէլեր :

Ֆաղիլէթլիւ Սէմահէթլիւ տէր Ստեփաննոս վարդապետ
Լագոնց սիւնեաց Լըբեպիսկոպոսու .

Լսիթանէ 10 հոկտեթեր . 1808 .

Սուրբ Լթոռ թերաֆընտան լութֆէն պէնտէլէրիէն վէրիլէն փիսգոփոսլուգ մէսնէտի վէ առաքելական վիքարլուգ փայասի թէպրիքի պապընտա , թերաֆըմըզա թահլիր օլունան մուհապպէթ նամէյի փէտերանէլէրի քէմալը սուրուր վէ մէմնունիթը գալպ իլէ գապուլ օլունմուշտուր , պու մէսնէտը ճէլլին գուտրէթիմ տէն զիատ օլտուղունու , վէ քէնտի աճիլլիկիմի պիլէրէք , հէր նէ գատար իսթէմէյերէք գապուլ իթմիշ իտէմտէ , միլէթի սէ վէն քիմսէլէրին ուլու չօպանըմըզ Յիսուս Յրիստոսա օլան տուաւ լէրի իլէ իմաատըմա կէլէճէքլէրինի սահիհ պիլէրէք , ղայէթ թէ սէլի պուլուպ շալ օլուրում :

Իմնի պու ալիլ տուայարա , վէ կէրէք մէթիւպլէրինիգոտ օլան վատընըզ իւզրէ սիլլէրէ վէ վանքընըզն Սիաբանու թիւնու նա կիւվէնէրէք , հագթաալա հալլէթլէրինտէ իւմիտիմ գապիւ տիր քի քէնտի շան ու շէրէֆինին արթմաար վէ պանա իհալէ օլունան սիւրիւնիւն սէլամէթի իջիւն խրղմէթիինի պօրճլարընը լայր գը վէճհ իլէ իճրա իտէպիլէճէյիմ :

Վէ սիպին քարողիչ վարդապետլէրինիլ հագլէրինտէ եագտըղը նըզա կէլէրէք տէրիմ քի անլէրի մախտուսճա թալսիլէ պույուր մանըզա հաճէթ եօգտուր , պիլլէրէ անլէրին էն պէյիւք թալսիլ յէսի , սուրբ Ղաղար Մանաստըրը միաբանու թիւնու նտան օլմալէրի տիր . օրատա քի պունճա սէնէլէրտէն պէրիւ ճահտ իգտամ վէ քէնտիլէրինի Ֆէտա իտէրէք , տէյիլ եալընըզ քարողը թիւնլարա , իլա անա լիսանըմըզն իլէրիւլէմէսինէ տախի աէվամ իտէրէք վէ հէր միլէթտէն իմ ճէլէքլէրինի թօլլայարաք միլէթէ պու գատար իայրը վէ սէվապ իլէմիշ տիրէր :

Պունլարըն առաքելական հրղմէթի , վէ անա շէրէֆ վէրէն ա

վիմ Ֆապիլէթիւրի քէնտիլէրինի տայիմա մուհապպէթիսիլէ շա-
յան իտէճէք տիրէր . իմտիպու տիանէթ թալիմաթընտա սապիթ-
գատեմ օլարագ , տայիմա Ֆայիտիլէ եկեղեցական մեմուրար հա-
զըրամանըզ պասընտա սիլէրէ գուվիլէթ վէ իգթիտար վէրմէլէրի
իչիւն հագ թապլէ հազրէթիլէրինէ տայիմա աուպլէր սուսուպ պիւ-
թիւն միաքանութիւնուսուզուն իւզէրինէ ալլահանի օրհնութիւ-
նուսու տիլէրիմ :

ԷՏՆԱ ԳՈՒԼՈՒՆՈՒԶ ՎԷ ԳԱՐՏԱՀԸՆԸԶ
ԱՆՏՕՆ ՄԸՍԸՐԼԸԵԱՆ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՎԻՔԱՐ
ՎԷ ՍԻԳԷՆ ՓԻՍԳՈՓՈՍՈՒ

Բորսիանտա շայիտիլէրինտէն (գօլէճի) Զուղալը Յովհաննէս Յարութիւն վար-
գապետին , Վէնէտիլի 4 . Մեքայէլ Չամիչեանա Պաղտատան եազտըը մք-
թիւպիւն սիւրէթի :

24 յունուար 1810

Վաֆիր սէնէլէրտէն պէրիւ գարտաշ մուհապպէթի իլէ սիլ-
լէր իլէ պաղլանմըշ օլուպ , շու տերտ վէ մէշագաթիլէրիմ արա-
սընտա շուսուն իլէ թէսէլի օլուրումքի , պու գատար ուզագ-
տա օլտուղում հալտե տալի , մէքթիւպ վասթաթալլէ սիլլէր ի-
լէ սէջլէլէ պիլիօրում :

Իմտի բապալիմ խայրա թէպտիլ իթսին , տիւնեանըն աֆէթ վէ
քէտէրլէրինի պէր թէրաֆ իտէրէք , պէն էսնա սոսթուսուպ ,
կէրէք ճէնապինիզ կէրէք պիւթիւն միաքանութիւնուսուզա իֆ-
րաթ մէրթէպէտէ թէշէքքիւր իտէրիմ , նիչին քի սիլլիսիզ պու
գատար աղիմ վէ հոգևոր մէշղուլիթլէ պիլիմ Լչրմէնի միլլէթիլի
ուղղափառ տինտէ շէրէֆէտէն վէ իլլէրիլէտէն : Պու մատտէ
հագգընտա Մլլահըն լութֆույլէ զայիթ մէմսուն վէ մէսրուրում ,
վէ հէր էյլէսին սահիպի թանըրը թապլա հազրէթիլէրինէ թէշէք-
քիւրլէր սուսարում :

Վէ վագասա մուհագգագ օլարագ սիլլէր իչիւն տէնէպիլլէր քի
էկէր ախէրլէրի Յիսուս Քրիստոսա պին ճան գազանմըշար իտէ
սիլ օն պին գազանմըշարըզ տրը , նիչին քի Սիլիթարեանլարըն

պիրի պիզմ օն պինիմիզի տէյեր : Սիզին իմինիզ ին միւլէթի պէօյիւք Ֆայիտի իտիւպ , անը էվէլտէն թահգեր իլէտիկի սողը ռուլըքտա թէրպիլէ իլէտիսիզ վէքէմալը մալըմաթընըլ ին սողըուլըու անա իգրար իթտիրտինիզ նասըքի շու սօն վագթլարտա տախի սուրք Ղևնուէն մէքթիւպիւնիւն սիւրէթինի , վէ Գաղկեղոն սուրք Ճողովքուսուէն շարթընը վաֆիր իլպահաթ ին տօնատարազ , պէրապէր Վպաստըմանըլ ին տախի պու իըզմէթի էտա իլէտիսիզ :

ԱՄԵՆԱՆՈՆԱՐԿ ԾԱՌԱՅ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ
ՍՊԱՀԱՆ ՓԻՍԳՈՓՈՍՈՒ
ԹԻՄԻՆԻՆ ՎԷՔԻԼԻ

Մ Ի Ռ Ա Ն Ա

Պիր պուչուգ սէնէտէն պէրիւ միւլէթիսիզին շիրազէի հիւսնիւ իթթիֆադընը թար ու մար իտիւպ , պաշըմըզա պուսնա միհնէթ իւ մէշագգաթը տալէթ իտէն վէ գարտաշը գարտաշա , վէ էվատը փտտերի , վէ քիւչիւլիւ պէօյիւկէ վէ էլհասը ագրանը ագրանա վէ տոսթու տոսթա տիւշիւրէն , վէ հէր ճալիւ մահալտի թօխըլ շիգազ վէ Ֆէսատը սաշըպ գայ դօլխարան , վէ Վէնէպի Միքիսպէսնը նամը միւլէթպէրի ին մէսթուր պէթնամըզը ճիւմէյէ մալիւմ վէ պյան օյան շու թալիանճա զէհրնաք վէմմ վէ հիճվ քիթապընըն նէ սէպէպէ մէպի օլ մէրթէպէ շէթմանի վէ Ֆասիտ պիւ լիսան ին գալէմէ պընտըզ սիվալ օլուստուգտա , անը պիլիճուհ իսթիսհապ իտէնլէր թէրաֆլէրինտէն էքսէրիա վէրիլէն ճէվապ պույուտու . « Եա Միթիթարեանլարտա պիզ գարը Միճըլիս նամ պիր րէտալէ հազըպ պին գաթ զիտտէսինի սէօյէմիշ օլտուդլարընտան , Բօման էրի ին պիզտէ պէօյէ պիր շիտտէթիւ ճէվապ հազմագ հազգ վէ Ֆարը օլտու » :

Վէ մէկքիւր զէմմ քիթապընըն իսթիստտէն պէօյէ Բօմա

Թէսիորի , վէ միւթէպէր եկեղեցականլար հիմայեթի Թահթընտա պուլունտուղունա , վէ մեղպուր Մեմօրիանըն տախի նէ մագուլէ շէյ օլտուղունա քիմնէնին մայլեմաթը օլմատրղընա նագարէն , շու ճէփապը հէր քէս իշիթտիքտէ , հէր նէ գատար Մխիթարեանլարը իսթիսհապէ գարգըշա , եինէ Ֆիքիրտէ պիր շիւպհէ էսէրի ճէւ վիլան իտիւպ , էլպէթտէ Մխիթարեանլարտա շու Մեմօրիա տէնիլէն ըէսայէտէ պիր Թագըմ սուչի լիսան իթմէմիշ օլսալար , գարշըրղընատա պէջլէ շիտտէթիւ պիր շէյ եաղըմագտը տէյու Թէֆէքքիւր օլունուրտու :

Վէ վագաա Մխիթարեանլէր իլէ տիւշմէնլէրի մապէնինտէ Թահրիբէն պիր միւճատիլէ եա պիր միւղաքէրէ վագի օլմուշ օլտա , ինսանճա մէմուլ օլունանտա պու օլա պիլիրտի , անճագ Թահգիգաթը վագապէ նագարէն , քէյֆիթ ըուհանիթ միւղաքէրաթը տայրէսինտէն չըգըպ , դարաղ իւ նէֆսանիթ , վէ Թամահ իւ հատթ հիւճիւմաթընա գարար վիլմիշ օլտուղունտան իսթիմալ օլունան էլֆաղը դալիգէսի տախի էֆքեարը ֆասիտէսինէ քիւլիէն մութապըգ կէլմիշ տիր :

Ալիմ Թէէսիւֆ իտէճէք շէյտիր քի , պիր ատամ , վէ խուսուսիլէ պիր եկեղեցական , վէ պիր միլլէթ ըուհանի ըէիսի , էմնաի հաշգընտէ պու մէրթէպէ զարաղ ու նէֆսանիթի կիւրիֆթար օլուպ , տիւնեա պէմ մուվաճէհէսինտէ , այան աշիքեար պէջլէ պիր մուամէլէի ատապէթքեարիլէ իրթիքեապ իլէյէ , հաթտա շուրատընրտա տիւշիւնմէյէրէք քի եիւզ էլլի սէնէտէն պէրիւ պունճա ասարը խայրիլէ վէ ըուհանիլէ իլէ եիւքսիլէրէք , հէտէֆը նագարը ամմէ օլան պէջլէ պիր պինայը Թէմէլինտէն սարամագ , էախօտ երգըպ խարապ էթմիլէ չարըմագ տինտարիլէր գալպինտէ պու ասաա իւգէրինէ պինա օլմուշ տին իւ ըուհանիթիտէ պերապէր երգուպ եէր իլէ եէքսան իթմէքլէ միւսապի տիր :

Վէ շու հերետիկոպուրգ վէ հերճուածողուրգ իֆթիրալէրի էօրթիւսիւ արասընտան , զուրուր վէ հատթ վէ Թամահ իւ նէֆսանիթ Ֆիլիղէրի հէր քէսին աշիքեար կէօրիւպ Ֆէհմ իտէճէկի շէյէր տիր :

Վէ պու միսիլիւ նիթ ֆասիտէ իլէ Թէսապիուր օլունան

մուամէլաթէ աին իւրուհանիթէ մաթլուպ օլունան Ֆայխտէ վէ սէմերէ հասըլ օլնատրգտան մատա , մաղարրաթը քիււլնէյէ տէլալէթ իտէճէկիտէ ճիւմէնին մալիւմ վէ միւճէրրէպի տիր :

Վէ վագաա , ուղղախառ տինին իպթալնա հանկը շէյ զէաստէ տէլալէթ իթմիշ տիր աճապ , պէյիւք պիր մէսէլէ տիր , պին սէքիզ եիւզ շու գատար սէնէտէն պերիւ , տինի երգան , տինի պաթըրան , աճապ վագըթ վագըթ զուհուրա կէլէն հերեաիկուլուգըր մը տըր , եօղա եէր եիւզէնտէ , Մլահ վէքիլ վէ տին գըլալուգու տէյի թանըրպ լայէթ իթտիսիմիզ եկեղեցականւորըն պիր պիրի իլէ օլան նէֆսանիթի , պիր պիրինի երթըրպ բարալամալարը պիր պիրին այըպընը մէյտանա չըգարմալարը , վէ պուկարտան տինտար ճէօմնաթ պէյնինտէ հասըլ օլան գայթակղութիւնըմըտըր : Պու պապտէ հանկը եկեղեցական պատմութիւնու աչըպ պիւա զարազ վէ պիւա նէֆսանիթի միւթալաա վէ գրաաթ իտէճէք օլսագ պու սոն պահարմըզ կիւն կիպի աչքեար օլուր :

Հերեաիկուլուզուն սահիհ տինէ պիր կէօնա մաղարրաթը վար իտէ պիր նէվիտէ Ֆաիտէսի տախի մէշուտ տուր , Հերեաիկուլարըն իտտասար նէ տինի պաթըրմագ նէ տախի Մլահը ինքեար իթմէք տիր , հաշա . Հերեաիկուլուգ ասասը ումուրու տինիտէ պագի օլարագ , պագը մուպահասաթտա եաղնըզ վէ խաթալու պիր էֆքեարէ զահիպ օլուպ սօղրու տուր տէյիւ օ' էֆքեարտէ ըսրար իթմէք տիր : Մնճագ միւսթագ իլէն Հերեաիկուլարըն խաթասընը ճէրհ , վէ քէնտիլէրինի սօղրու եօլա տալէթ իթմէք իւզըն տուրք եկեղեցի պէյնինտէ պունճա ազիզ վէ այիւմ վարդապետի վէ աստուածաբանլարտա զուհուր իաիւպ , ուղղախառ տիւնէ գալէն վէ Ֆիլիէն կէօնակէօն տէլայիլ վէ պերահին իլէ գաթ պէգաթ մէթանէթ վէրմիշ վէ վէրմէքտէ օլսուգլարընտան , կիւն օլուպ ճիւմէն Հերեաիկու օլանլար խաթալարընա թէօլպէ իլէ սուրք ՚իլիսէնին գուճաղընա տախիլ օլմայէրինէ իւմիտ տէ վար , իւմ տի պու տէյիտիր եկեղեցիինն երգըմը . իւա ուղղախառ սիլաիյիմիզ վէ թանըրաղըմըզ , վէ տէրուլինտէ պուլունսուզուլուգա էֆթիլտար իթտիկիմիզ սուրք տինին ազայիտինէ ըէհնումա օլան , վէ մէսայիլի տինիէյի պիլէտէ թալիւմ իտէն , վէ պու ճիհէթ :

լէ պիղերէ իպրէթ վերէճէք ըուհպան վէ չօպանլարըն պերպիրի-
նէ օլան նէֆտանիէթի, հասէտ վէ դարազը տըր քի ճէմիէթին տէ-
յիւ հերետիկոս իլլա պիւսպիւթին տինսիզ օլմասընա սէպէպ օլուր .
եանի , պիլ ճիւմէէ եկեղեցականլարըն , խալզ էօնիւնատ ճշմարիտ
վէ ուղղախառ վարդապետութիւնլարա մուղայիւր վէ մուխալիֆ օ-
լան հարաքէթլէրի իլէ , մաղալահու թաալա խալզըն զիհնինտէ
օ վարդապետութիւնլարա շիւփիհէ փեյտա իթմէյէ տախի վէ-
սիլէ հասըլ օլուր : Իյթիէ պու ըուհպան նէֆտանիէթինտէն
իլէրիւ կէլէն սէմէրէ , տէվը տէվը վէ նիչէ նիչէ վուգուսթ-
լէրտէ ընդհանուր եկեղեցիսի վաֆիր էլէմ վէ էսէֆէ կիրիֆթար
իթտիսի միւսիլիւ , շունճա հիմմէթ վէ հիմնյէթ իլէ վիճուտ ,
պուլուպ , քէսպը հայաթը ճէտիտ իտէն միլէթիմիլի տախի , ա-
չըլմատան . սամ վուրմուշ պիր շիչէք միսիլիւ սօլտուրուպ սա-
րարթմըջ վէ շու արալըգ քէօքիւնտէն գուրութմազ մուխաթա-
րասընա կիրիֆթար իլէմիշտիր : Անճազ շու պահսը պիր ալ ա-
չըգճա միւթալաա իտէլիմ : Ուղղախառ տին տախիլինտէ պու-
լունմուշուզ , հազար համա օլուրն . պու տինի լէքէսիզ վէ փաք
սագլամազ , վէ խաթատան սագընըպ սէվապէ մէլ իթմէք իւզըէ
վաֆիր ըուհանի մէմուրարըմըգ տա վար : Պունատա թէչէքքիւր
իտէրիզ մեզէպ թէնպիհաթընտան պիրի տէ , պիղերէ ըուհանի
րէիսլէրիմիզ թէրաֆընտան թէնպիհ օլունան խուսուսաթը մանա
վերմէյէրէք վէ թէճէսսիւս իթմէյէրէք գապուլ իտիւպ անլէրէ
իթատէթ իթմէք տիր , պունատա սէմինա :

Եւքին պիրի շէյլէ տէր , պիրի պէյլէ տէր , ճիւմէսի պիր-
պիրինէ եալանճը , իֆթիրաճը , նէֆտանիէթճի իւնվանլարը թա-
գըպ , վէ էվտէն էվէ կէվիւպ , մէճլէպլէրտէ ճէմիէթլէրտէ պիր-
պիրինի գէմմ վէ ֆասլ իթտիքլէրի 'հալտէ հանկըսընա ինանըպ ,
հանկըսընա' իթատէթ իթմէմիզ վաճիպ օլաճազ . Գօլէճլի , Բս-
թանպօլուր , Վէնէտիկլի , Վիէննալը , Իքանանտա աչազը վանքը
եօգարը վանքը , պունլար քիմիլէ՞ր տիր վէ նէ՞ մագուլէ ատամլար-
տըր , մէլէթի իլթիզամ իթմէք իւզըէ մեզատ արթըրըճը պիրպի-
րինէ խասիմ միւլթէզիմէլէ՞ր մի տիր , եօխաս ճիւմէսի պիր Ալա-
հըն վէքիլի վէ խըզմէթճիսի պիր Գիլիսէնին էվատը պիր գար-
տա՞լ մը տըրլար , Նէ՞ տիր քայլաշամատըզլարը նէ՞ տիր ուզաշա-

մատրցարք : Պուշկարըն պու հայինի ճէօմաթ կէօրտիւկիւ հալ-
տէ հագգւելրինտէ շէք վէ շիւպհէյէ վաճառյաճագ մը , սալիհի
հանկըսը ֆասիտի հանկըսը արաճաճագ մը , եախօստ վէրտիլի
մէյվէտէն աղաճընը քէշֆ իտէ՞մէյէճէք մի . եա օ տուր քի ճիւմ-
լէսի եէկտիլ վէ եէկճիհէթ ճանլարըն սէլամէթինէ , միլէթին
րուհանի խըզմէթինէ մէտէնիէթինէ թէրպիյէսինէ տէվամ իտէր-
լէր , եա եօխսա միլլէթ քէնտիսի վէսիլէի նիֆագ վէ շիգագ օ-
լանլէրի ֆէրզ իտուպ անլէրի րէտտ վէ թարտ իթմէկէ մէճ-
պուր օլաճագ արը :

Վէ վագաս , տինիմիղլն ուղղախառ , դաւանուլթիւնու մուղուլն
տօղրու , բարոյականըմըղն լըջըզընտա օլտուղունու , րուհպան-
լարըմըղն պիր Քիլիսէ էվատը , պիր գարտաշ , վէ եէկտիլ վէ
եէկճիհէթ օլտուղունա իման վէ իթիգատը գալիմիղ օլարագ , ի-
տարէ օլուպ տուրուրքէն , քիմ պիլըրտի անլէրին իչինտէ հերետի-
կոս հերճուածող միւֆտիտ , միւրայի , միւրթէքիպ , քեաղիպ , վէ
սայիր պու միսիլու մալնուլ ուլ ահվալ քիմէլէր պուլուստուղու-
նու , քիմ պիլըրտի պիղլէրի տօղրու եօլա սէվգէ տէրքէն քէնտի-
լէրինին սէհվ վէ խաթա եօլուստա պուլուստու գլարընը , քիմ պի-
լըրտի եախօստ քիմ խայալ իտէպիլըրտի , ուղղախառըք մէրքէզինէ
վաճիպ օլան իթաաթէ պիղլէրի տալէթ իտէնլէրի , քէնտիլէրին
սէրքէշիք իթտիկինի , իշթէ պուշկարըն քեաֆֆէսինի պիղլէ վէ
Քիլիսէյէ տախի խապէր վէրէն պէտնամ քիթապը թէլէֆ իտէն ի-
սիմնիղ միւէլիֆտիր : Անճագ քիմ չըգարտը պու քիթապը , քիմ
գալէմէ ալտը) ալթաաթա Քրօմէլանըն պամախանէսինտէ քիմ պաս-
թըրտը մէսարիֆաթը ինչախէ վէ թապիյէսինի քիմ վէրտի քիմ
տաղըթար , պաքի գալանը շիմտի նէ՞րէտէ հըֆղ օլմուշտուր :

Այան աշիքեար հէր քէս պիլմիշ վէ աղնամըշ օլտուղու հալտէ
նի՞չին պու մէսէլէլէր տինիմիղլն էսրարլարընա իլալէ օլմուշ պիր
եէնի էսրար կիպի թուլթուլմագ լաղըմ կէլիւր , նէտէն . պուլու
արամագ բանագրանը պլթընտա գալմագ տըր , նի՞չին պուլու
թահգիգ իթմէք հերետիկոպուգտուր , պուլու իսպաթ իթմէք
տինտիղիք տիր . Հոմայա գարը կէլմէք տիր , Հագգանիէթի
արամագ , Հագգանիէթ մէրքէզի օլան քիւրպիլի հիւքիւմէթէ
նէտէն մուղայիր կէլէպիլուր , պիլմ իլէ պու հագգանիէթի ա-

րատրլար , Պատրիարքլար , Եպիսկոպոսլար , վէ սայիր բուհանի մէսնէտ սահիպլէրի օլան վարդապետլէր , քահանալար , վէ եկեղեցական մէճիպլէրի , վէ պուտուգլարընը ալէնէն վէ թէվաթուրէն շահատէթնամլէր , թաստիգնամլէր եաղըպ նէշը խլէտիլէր . ամնա չի՛ Ֆայտէ , լագըրտը , աղնայանա տըր . քէօղ , տիլնէյէնէ . անլէր . քի խղճմտանքլարընը այագ ալթընա ալըպ վէ պասըպ չիւնէրլէր . անլէր . քի հասէտ բերտէսիլէ կէօղլէրի կէօրմէզ գուլագլարը իշլթմէզ օլմուշար , անլէր . քի Սիսիթարեանլար օրթատան գալգմատըգճա եէմէք վէ իչմէք խարամ տըր տէշի անա իթմիշլէր , իապաթ , տէլըլ , պիւրհան , լագըրտը , անլէր իչին տէշիլտիր :

Այն Սիսիթար վէ Սիսիթարեանլար , պու գարա նամքէօրլուղա պիղ հիստէտար տէշիլը . սիղ պիղլմ էճտատը աթալարըմըզը ճէհալէթտէն գուրթարըպ ուղղափառ սուրբ Բիլլսէնին տայրէսինէ իտխալ , վէ իլմիւ մարիֆէթ վէ քիթապէթ նէշըխլէ պիղն իրֆան խլէտիլիզ , սիղ . քի . քէօչէի խարապաթտա գալըպ թար իւ մար վէ փերիշան օլան միլլէթի , պիլճիւմլէ Եւրոբա մուվաճէհէսինտէ իֆրաթ շան ու շէօհրէթէ նայիլ խլէտիլիզ , սիղ . քի սիւպիանըմըզը մանասթըր վէ մէկթէպլէրիիզտէ թէրպլէի իտիւպ , Հ . Վ ըթանէսլէր , Հ . Սիքայէլլէր , Հ . Գաբրիէլլէր , Հ . Սկրտիչլէր , Հ . Սանուէլլէր , Հ . Երդուարդլէր , Հ . Արսէնլէր , հասըլա կէթիրտիլիզ , վէ կէթիրէճէքսիլիզ . սիղ . քի ապա իւ էճտատըմըզն ասարլէրիի վագըթ փէնչէսինտէն վէ գուրտ տիշլէրիտէն գուրթարըպ , ըտմնագը ճէտիտլէ շէօլէտար խլէտիլիզ , էլ հասըլ սիղ . քի սայրը նիչէ ասարը խայրիէլլէրիիլ իլէ քէնտիլիզլն նամտար , վէ քէնտիլիզլէ պերապէր պիղլէրի տախի պուհճա մուհաստէնաթէ մաղհար խլէտիլիզ . էիւզ էլլի սէնէտէն պերու գալպիմիզ գալպիլիզլէ , վէ բուհիմիզ բուհիլիզլէ միւթթէֆէք օլըպ եէկտիլ վէ եէկճիհէթ միլլէթին թէրպլէիւ մէտէնիլէթիւնէ պերապէր չալըշմագտայրը վէ չալըշաճաղըզ :

Բիմ տիր էօլլէ իսէ պիղն սիղտէն այրոաճագ , հանկը գուվ վէթ տիր սիղլէր իլէ գալպիմիզլն պուհճա իմթիղաճ պաղարընը չէքիպ գօբարաճագ , հանկը էլլէր տիր պէնիմիզտէքի էիւզ էլլի սէնէլլէք շարթնամի իթթիֆագըմըզը շագ գ իտէճէք . հանկը մուհաստէնաթ , հանկը Ֆաղլէթ , հանկը հիւնէրլէրիիլ մայիլ օլաճաղըզ

խուսուսաքի եիւզ ելլի սենետէն պերիւ կեօրախիւմից , սիզ
լերատ Ֆալլիւթ , վէ անլերատ գապահէթ , սիզլերատ ախանէթ ,
անլերատ քիւֆրանը նիմէթ . սիզլերատ իւմ , անլերատ ճէհայէթ .
սիզլերատ ճահտ ու դայրէթ , անլերատ թեքեասիւլ վէ պերսաւ
տէթ . սիզլերատ հիմմէթը սահիհէ , անլերատ լաֆ իւ քիւզզաֆ
պաթըլէ . սիզլերատ թահամիւլ վէ գանասաթ , անլերատ իրթիւ
քեապ վէ ըիշլէթ . սիզլերատ հիւմէթ , անլերատ քիպր ու զու
րուրիէթ . հասըլ սիզլերատ նուր , վէ անլերատ ճէվը իւ զուլ
մէթ . պուլունտուղու ինտիմիզտ մուայեէն օլտուղունտան սիզ
լերի թերք իլէ անլերին արգասընտան կիթմէք իչիւն ինսանտէն
էսնա պիր մախլուգաթ սըրասընտա պուլունմամըզ լազըմ կելըր քի
ասլա գապուլ իտէմաիլ :

Իմտի հեր քիմքի պու րատտէտէ պուլունմագ իսթէմէզ իտէ ,
էզ ճիւմլէ իշ պու Սէմօրիա իլէ մահուտ զէմմ քիթապընը բու
պար իտիւպ սիզլեր իլէ խասմէրինիզ պէնինտէ պիթէրաֆ հա
քիմ օլարագ , հազգանիէթին հանկը թերաֆտա օլտուղունա ,
հիչ օլմագսա ագլու զինի տէլայէթիլէ հիւքմ էլլէսին :

